

Beleidsdocument

Circulair Losser

Inhoud

Samenvatting.....	2
Leeswijzer.....	3
1. Inleiding.....	3
Introductie in de circulaire economie	3
Opgave en bestaande beleidskaders	5
Rollen en instrumenten van de gemeente	6
De vijf invalshoeken	8
2. Waar staat Losser nu?	9
3. Ambitie	9
4. Visie	10
4.1 Circulair inkopen van goederen en diensten door de gemeente	10
4.2 Circulaire gebiedsontwikkeling	15
4.3 Circulair ontwerpen, inrichten en beheer van de openbare ruimte	19
4.4 Bedrijven en organisaties	22
4.5 Inwoners en huishoudens.....	24
5. Borging in de organisatie.....	29
Bijlage 1: afkortingen	30

Circulair Losser

Samenvatting

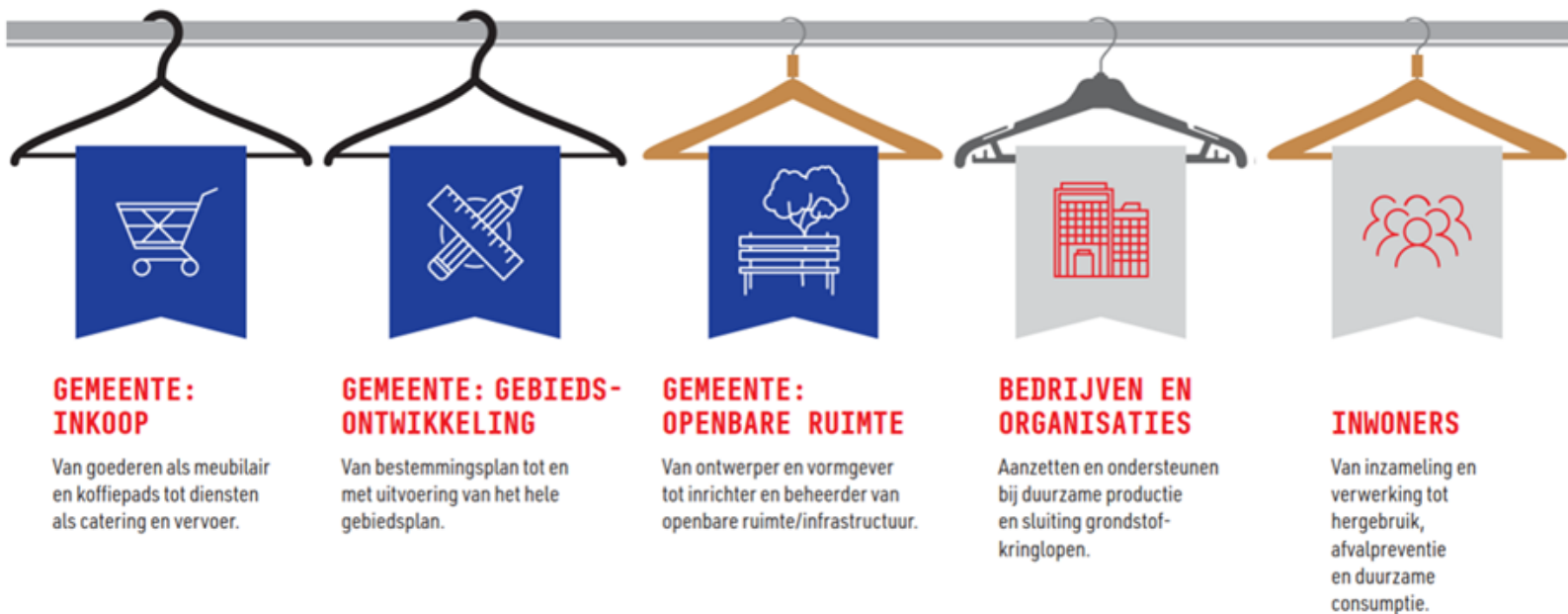
Wat is een circulaire economie, en waarom is het belangrijk?

Het economische systeem waarin de mens opereert is met name lineair. Grondstoffen worden uit de natuur gehaald, waarna er producten van gemaakt worden. Deze worden tijdelijk gebruikt, en daarna weggegooid. Omdat afval vaak gestort of verbrand wordt, zijn grondstoffen hierna voorgoed verloren. Omdat de aarde de hoeveelheid grondstoffen niet zo snel kan aanvullen als dat de mens ze uit de grond haalt, ontstaat er een probleem: grondstoffen schaarste. Om dit probleem op te lossen moet men over naar een circulaire economie. Bij een circulaire economie worden grondstoffen zo lang mogelijk en zo waardevol mogelijk in kringlopen gehouden.

De ambitie van Losser

De ambitie van Losser is om bij te dragen aan de Rijksdoelstellingen en regionale Twentse doelstellingen op het gebied van circulaire economie: in 2030 gebruikt Losser 50% minder primaire abiotische grondstoffen (mineralen, metalen en fossiele grondstoffen) en in 2050 is Losser 100% circulair. Ook wil Losser bijdragen aan het additionele Twentse circulaire doel: ‘vanaf 2035 wordt voor 50% van alle grondstoffen en materialen die in gemeentelijk bezit of onderhoud zijn, periodiek de (markt)waarde vastgesteld’. In Losser is al begonnen met de transitie, maar om de bovenstaande ambities te halen gaat Losser aan de hand van 5 invalshoeken nu gericht aan de slag.

Visie & waar staan we nu?

Jaarlijks koopt de gemeente voor veel geld in, hierdoor is er veel impact te maken. Dit wil Losser met name doen door ambtenaren op te leiden in Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI).

Losser wil (meer) aandacht geven aan circulariteit in projecten die te maken hebben met bestaande bouw, nieuwbouw en het buitengebied. Levensduur van materialen verlengen, circulair watergebruik, kringloopland- bouw, leegstand van panden tegengaan, en kennis ontwikkeling bij stakeholders staan centraal.

Als grote opdrachtgever van projecten in het fysieke domein wil Losser de focus leggen op materiaalpaspoorten, afschrijven van investeringen, en materiaalkeuzes. Losser is hier al mee bezig, maar wil ernaar toe werken om dit meer te integreren.

Gemeente Losser wil bedrijven en organisaties helpen bij het vormen van een circulaire ambitie en werkwijze om zo bedrijfsprocessen zo circulair mogelijk in te richten. Dit is inclusief agrarische bedrijven.

Inwoners gebruiken veel grondstoffen en produceren veel restafval. Dit zal verminderd moeten worden. Losser wil inwoners informeren en activeren om voedselverspilling tegen te gaan, herbruikbare luiers te gebruiken, maar ook zelf circulaire initiatieven op te starten en de R-ladder te hanteren.

Kansen

Aanhaken bij het Manifest MVOIBest practices van anderen benuttenCirculaire criteria meenemen bij aanbestedingenInzetten op circulair Grond Weg en Waterbouw (GWW)	Aanhaken bij trend kringlooplandbouwMeedoen met Twentse BouwboerenSloop regelingen benuttenMeenemen in toekomstige gemeentelijke visiesGrote recreatieve en toeristische sectorAanhaken bij Woondeals Twente	Langdurig minder milieu impactEr bestaan al kennisnetwerken m.b.t. dit themaVeel innovaties die doorlopend op de markt komenLosser heeft ambassadeurs binnen de organisatie op dit thema	Regio Twente is een interessant schaalniveau om meters te maken op dit thema. De samenwerking op het gebied van circulariteit loopt al via het regionale overleg Milieu, Duurzaamheid, Afval (MDA)Aanhaken bij projecten provincie Overijssel	Er is ruimte voor inwoners om zelf initiatieven op te starten: lokale voedsel-productie, speelgoedbank, ruilkasten, etc.Er bestaan al circulaire organisaties waar inwoners gebruik van kunnen maken: repaircafe, kringloopwinkel, etc.

Aandachtspunten

Inkoopadviseur/budgethouder krijgt een andere rolCirculaire inkoopkeuzes vragen soms om lefCirculair inkopen vergt het aangaan van nieuwe samenwerkingenEr moet draagvlak zijnEr zal onderzocht moeten worden of afschrijven naar 10% altijd mogelijk is	Provinciaal Programma Landelijk Gebied in de gaten houdenEnergietransitie gaat veel grondstoffen vragenGebiedsontwikkeling moet betaalbaar blijven voor initiatiefnemers	Kennisniveau van de ambtelijke organisatie moet omhooglange termijn denken is essentieel	Kennis bij ondernemers moet verbeterd wordenEr is nog onbekendheid over de Single-use plastic richtlijnBedrijven kunnen meer afval scheidenVoor steeds meer productgroepen gelden Uitgebreide Producten Verantwoordelijkheid(UPV)	Hoeveelheid restafval van inwoners stagneert al jaren op 87 KGGedragsverandering is vaak moeizaam en duurt lang

Doelstellingen

1. Medewerkers volgen een training MVOI/ circulair inkopen. Daarnaast volgen nieuwe medewerkers bij indiensttreding een opleiding MVOI/ circulair inkopen.2. De gemeente streeft vanaf 2025 jaarlijks minimaal twee circulair ingerichte contracten na.3. Vanaf 2025: bij 20% van de totale aanbestedingswaarde van diensten, werken en leveringen met een fysieke component, wordt bij de uitvraag ingezet op de transitie naar de circulaire economie. Vanaf 2026 wordt het percentage verhoogd met 15% per jaar, tot 80% in 2030.4. De gemeente licht per jaar 1 goed voorbeeld uit van circulair inkopen en zoekt daarbij naar een verbinding met lokale ondernemers.	1. In 2027 is de leegstand van panden in Losser afgenomen met 20%.2. In 2030 heeft de gemeente 20% van de agrariërs bereikt over wat kringlooplandbouw is, en hoe dit toe te passen is.3. In 2030 gebruikt de gemeente in nieuwbouwwijken minimaal 10% minder drinkwater en wordt water zoveel mogelijk in de wijk hergebruikt en opgeslagen.4. Vanaf 2027 wordt bij gronduitgifte en tenders circulair bouwen gestimuleerd.5. Projectontwikkelaars moeten in 2030 minimaal twee circulaire ontwerpprincipes hebben opgenomen in hun ontwerp voordat vergunningen verleend wordt.6. In 2030 heeft de gemeente 75% van de inwoners bereikt over circulair (ver)bouwen.7. 100% van alle nieuw-/verbouwprojecten in opdracht van de gemeente bevatten circulaire prestatie-eisen per project in 2030. Losser faciliteert ook woningbouwcorporaties om circulair te renoveren en bouwen.8. Vanaf 2025 wordt er bij exploitatieovereenkomsten bij gebiedsontwikkelingen met (particuliere) initiatiefnemers altijd gekeken naar mogelijkheden waar circulariteit kan worden meegenomen.	1. Losser legt voor nieuwe projecten vanaf 2025 vast welke grondstoffen en materialen gebruikt worden voor onze infrastructuur en gebouwen.2. Vanaf 2025 schrijft Losser producten, daar waar kan, niet meer af naar 0%, maar naar 10%, zodat de prikkel om materialen opnieuw te gebruiken groter is.3. Er worden vanaf 2030 minimaal 40% secundaire/hernieuwbare materialen gebruikt bij infrastructuur projecten.4. In 2025 wordt bij alle infrastructuurprojecten in opdracht van de gemeente circulariteit meegenomen in alle fases van een project.	1. In 2030 heeft de gemeente in samenwerking met partners 80-100% van de bedrijven geïnformeerd over: De (financiële) risico's als bedrijven niet overstappen naar een circulaire economie en subsidiemogelijkheden.2. Leges aanpassen: korting bij circulaire initiatieven en leges afschaffen voor kleine verenigingen/initiatieven die aan de slag gaan met circulariteit.3. In 2027 hebben alle bedrijventerreinen de kans gehad om personeel deel te laten nemen aan een basis cursus circulaire economie.4. Vanaf 2027 zijn er experts beschikbaar om mee te denken en tips te geven aan bedrijven.5. Vanaf 2025 worden ondernemers twee keer per jaar geïnspireerd door praktische kennis van koplopers in de regio.	1. Maximaal 50 kg restafval per persoon per jaar in 2030.2. In 2030 gebruikt 10% van de (nieuwe) ouders wasbare luiers.3. In 2030 is het aandeel voedsel in restafval met 10% verminderd.4. In 2025 heeft Losser een circulair netwerk van repaircafe's en kringloopwinkels.5. In 2030 zijn er in elke kern inwonersinitiatieven die zich inzetten op het voorkomen van afval.6. Vanaf 2026 biedt Losser alle bovenbouwklassen van Losserse basisscholen 1 reparatie workshop/les aan per jaar.7. In 2030 heeft de gemeente Losser 75% inwoners bereikt over wat circulariteit is, waarom het belangrijk is, en hoe ze zelf een bijdrage kunnen leveren.

Leeswijzer

Dit document gaat in op de volgende punten:

- Wat is de circulaire economie en waarom is het belangrijk? (hoofdstuk 1)
- Waar staat Losser nu op het gebied van de circulaire economie? (hoofdstuk 2)
- Wat is de Losserse circulaire ambitie? (hoofdstuk 3)
- Wat is de visie van Losser op elk van de vijf invalshoeken, inclusief kansen, aandachtspunten, doelstellingen en beleid richting 2030? (hoofdstuk 4)
- Hoe borgt Losser de circulaire ambities in de organisatie? (hoofdstuk 5)

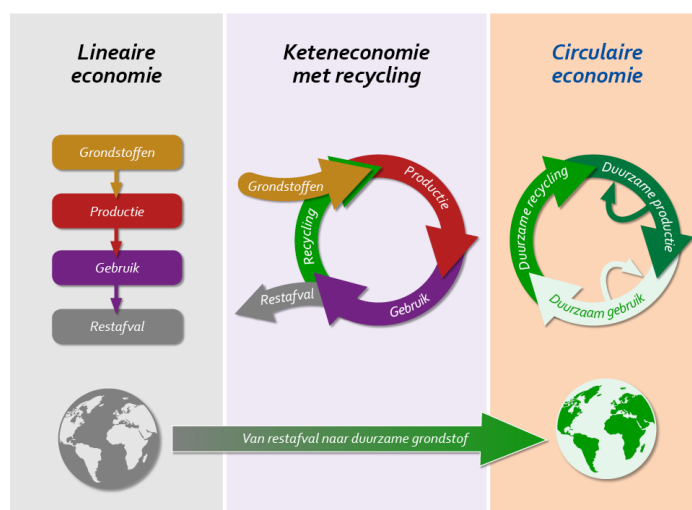
Tot slot is er een overzicht opgenomen van afkortingen en hun betekenis in bijlage 1.

1. Inleiding

In het klimaatakkoord van Parijs is afgesproken dat er in 2030 50%, en in 2050 95% minder CO₂ moeten worden uitstoten ten opzichte van 1990. Om dit te bereiken moet er veel gebeuren. Een van de grote transitie die moet plaatsvinden, en bijdraagt voor ongeveer 20% aan bovenstaande doel¹, is de overgang van een lineaire economie naar een circulaire economie (CE). Het Rijk heeft de ambitie uitgesproken om 100% circulair te zijn in 2050.

Circulaire economie heeft veel definities. De definitie die aangehouden zal worden in dit beleidsstuk is de volgende:

Circulaire economie is een economisch systeem dat gebaseerd is op het minimaliseren van (primair) grondstofgebruik door hergebruik van producten, onderdelen en hoogwaardige grondstoffen. Het is een systeem van gesloten kringlopen waarin grondstoffen zo min mogelijk hun waarde verliezen, hernieuwbare energiebronnen worden ingezet en systeemdenken centraal staat.

Figuur 2: Van lineaire naar circulaire economie²

Het huidige economisch systeem is nu voornamelijk lineair. Hierbij worden grondstoffen gedolven, worden spullen gebruikt die daarvan geproduceerd worden, waarna ze vervolgens weggegooid worden en (vaak) verbrand als afval. Bij een circulaire economie worden grondstoffen zo lang mogelijk en zo waardevol mogelijk in kringlopen gehouden.

Introductie in de circulaire economie

Bij het maken van producten komen veel emissies vrij. Al onze spullen en producten die we gebruiken bestaan uit grondstoffen en materialen die uit de natuur worden gehaald. Een auto, een stoel, een maaltijd; de aarde moet genoeg materialen leveren om alle producten die de mensheid dagelijks gebruikt te genereren.

¹ RVO, 2021. [Circulaire economie essentieel voor behalen van klimaatdoelen van Parijs | Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl](https://www.rvo.nl/nieuws/circulaire-economie-essentieel-voor-behalen-van-klimaatdoelen-van-parijs)

² Overheid.nl, 2021. [Besluit van de gemeenteraad van de gemeente Meppel houdende regels omtrent afval | Lokale wet- en regelgeving \(overheid.nl\)](https://overheid.nl/onderwerpen/afval)

Er zijn een heleboel redenen waarom deze dag steeds vroeger voorkomt. Enerzijds worden er meer spullen verkocht en gekocht; mensen zijn gewend dat producten altijd voorradig zijn, en worden opgevoed met het idee dat ze alles kunnen kopen wat ze willen, en dat dit goed is voor de economie. Anderzijds komt het doordat de spullen die worden gekocht zo ontworpen zijn dat ze na een bepaalde tijd stukgaan. Op deze manier zullen consumenten altijd blijven kopen, en hebben ondernemers een verdienmodel.

Geboren in 2010: Hoeveel is er over voor mij?

Energie

- Olie
- Kolen
- Gas
- Uranium

Metalen gebruikt in toepassingen voor hernieuwbare energie

- Antimonium
- Lood
- Indium
- Rare earths

Andere industriële metalen

- Zink
- Zilver
- Goud
- Koper

Legend:

- Resterende jaren als de productie blijft groeien aan huidige tempo
- Resterende jaren als de productie stabiel blijft

Notes:

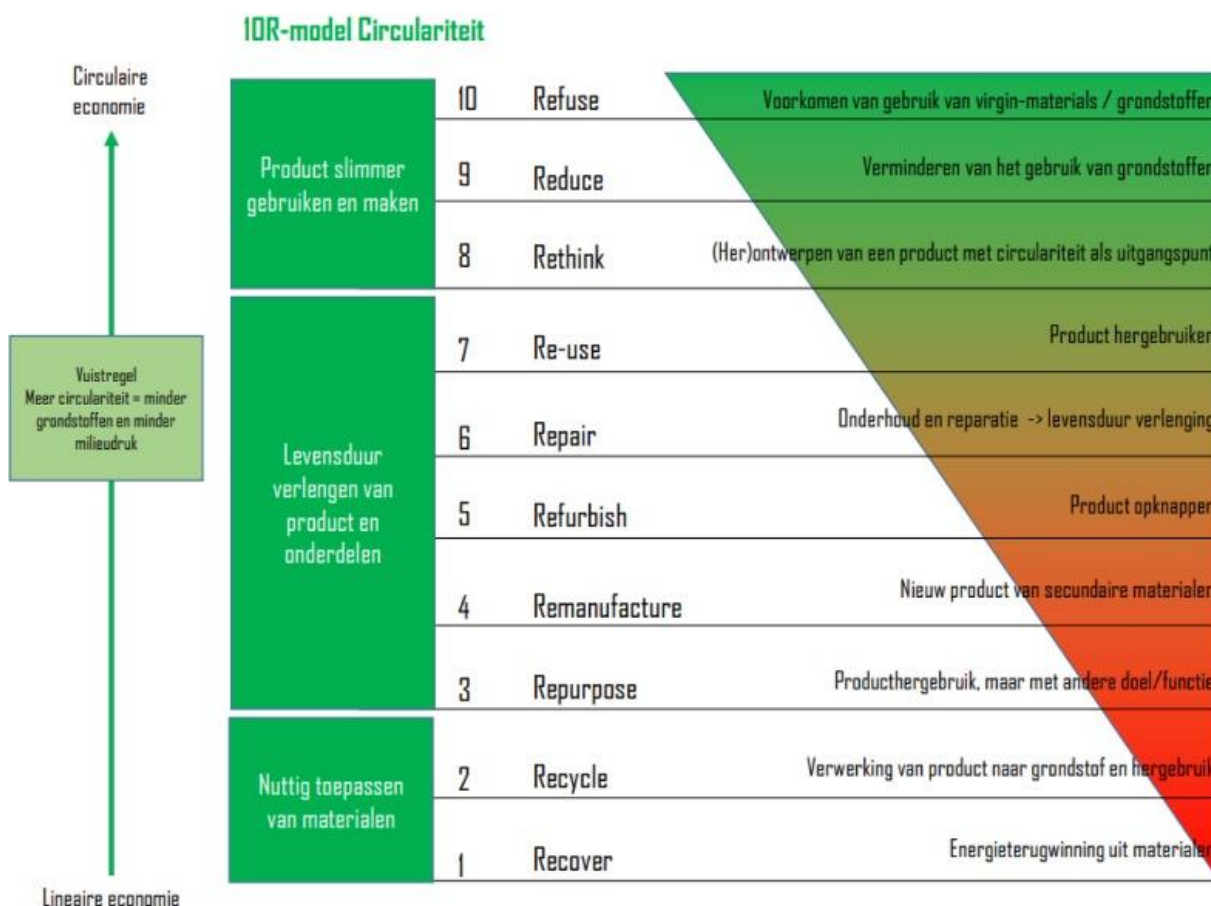
- Gold production is declining
- Cijfers gebaseerd op gekende reserves:
- Reserves
- Grondstoffen (onontdekt)
- Grondstof basis (te energie-intensief om te ontginnen)

Het effect van schaarste is dat grondstoffen en materialen duurder worden. Dit is te zien in de grondstofprijzen van bijvoorbeeld bouwmaterialen in de laatste vijf jaar. Ook in Losser is die stijging in prijzen goed te merken, bijvoorbeeld bij projecten in de openbare ruimte. Materialen zijn soms al

⁴ Vlaanderen circulair, 2017. [Infografieken - Vlaanderen Circulair \(vlaanderen-circulair.be\)](https://www.vlaanderen-circulair.be/nieuws/infografieken)

anderhalf keer zo duur als 4 jaar geleden. Kortom, tijd voor een andere manier van denken en organiseren van het economisch systeem.

In een circulaire economie ondervang je veel van de bovenstaande problematiek door ervoor te zorgen dat grondstoffen zo veel mogelijk hoogwaardig worden hergebruikt. Een manier om inzicht te geven in hoe dit concreet in de praktijk werkt is de R-ladder (figuur 4). In de R-ladder staan 10 manieren om circulariteit toe te passen en om te gaan met grondstoffen.

Figuur 4: R-ladder⁵

In het algemeen geldt; hoe hoger je grondstoffen en producten op de ladder houdt, hoe meer circulair, hoe minder milieudruk.

Naast minder milieudruk levert een circulaire economie ook sociale waarde. Het gaat dan bijvoorbeeld om de sociale waarde van gemeenschappen bij het delen van producten, om het realiseren van inclusieve werkplekken, het creëren van lokale werkgelegenheid (ook voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt) en om kwalitatief goede banen.

Opgave en bestaande beleidskaders

Europees Actieplan

Op Europees niveau is er sinds 2021 een actieplan dat een agenda biedt voor het bereiken van een schoner en concurrerender Europa. Het is gericht op het versnellen van de Europese Green Deal, dat voortbouwt op acties voor een circulaire economie die sinds 2015 zijn ingevoerd. Het plan presenteert een aantal initiatieven die ervoor zorgen dat er een sterk (product)beleidskader tot

⁵ Platform CB'23, 2019. [20190704 PlatformCB23 Framework Circulair Bouwen Versie 1.0.pdf](#)

stand gebracht wordt waarmee duurzame producten, diensten en bedrijfsmodellen de norm worden en consumptiepatronen zodanig te veranderen dat afvalproductie al vooraf wordt vermeden. In Nederland bestaat er sinds 2016 het Rijks brede programma Circulaire Economie getiteld “Nederland circulair in 2050”.

Nederland circulair 2050

Dit programma was agenderend; het beschreef de stip op de horizon en creëerde bewustwording in de samenleving. Vanuit dit programma zijn vijf transitieagenda’s uitgewerkt voor: consumptiegoederen, biomassa & voedsel, kunststoffen, de maakindustrie en de circulaire bouweconomie. Met het meest recente programma ‘Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030⁶’ borduurt het Rijk voort op de basis die al was gelegd.

Transitieagenda’s provincie Overijssel

Ook de provincie Overijssel heeft het beleidsthema Circulaire Economie opgepakt en volgt het landelijke beleid. De vijf transitieagenda’s zijn in Overijssel vertaald naar zes regionale transitieagenda’s (RTA’s). In de RTA’s staat hoe binnen Overijssel het verschil kan worden gemaakt, rekening houdend met de specifieke kenmerken van de Overijsselse economie. Naast de “Maak-industrie”, “Biomassa en Voedsel”, “Kunststoffen” en “Bouw” die in het verlengde liggen van de nationale transitie-agenda’s omvatten de Overijsselse RTA’s “Textiel” en “Infrastructuur”.

Twentse gemeenten

In Twente worden de ontwikkelingen binnen de Europese, nationale en provinciale beleidskaders gemonitord. Daarnaast is er een regionaal ambtelijk overleg waar wordt samengewerkt binnen vijf thema’s van de handreiking ‘Circulaire Economie voor Twentse gemeenten’⁷. Deze komen deels overeen met de RTA’s, maar zijn aangevuld met thema’s die op gemeenteniveau relevant zijn. Daarnaast is er een koersdocument opgesteld dat, naast het overnemen van de ambitie van het rijk, het volgende doel bevat: ‘vanaf 2035 wordt voor 50% van alle grondstoffen en materialen die in gemeentelijk bezit of onderhoud zijn, periodiek de (markt)waarde vastgesteld’. Losser sluit zich hierbij aan en gaat alvast proactief aan de slag om een bijdrage te leveren.

Rollen en instrumenten van de gemeente

Rollen

Er zijn verschillende rollen die een gemeente kan aannemen om de circulaire transitie te bevorderen. Hieronder worden er een aantal omschreven.

Aanbieder en producent van materiaalstromen

Op grond van de Wet milieubeheer zamelt de gemeente materiaalstromen van consumenten en huishoudens in: restafval, GFT, hout, etc. Daarnaast is er ook veel bermmaaisel en andere biotische grondstoffen die door het servicebedrijf geoogst worden.

Opdrachtgever

Jaarlijks zijn er in Losser projecten waarbij het opdrachtgeverschap bij de gemeente ligt. Dit is een kans om te sturen op circulariteit binnen ontwikkelingen. Met name bij de inrichting van de leefomgeving, zoals openbare ruimte, infrastructuur en rioleringen, waar overheden de grootste

⁶ I&W, 2023. [Nationaal Programma Circulaire Economie 2023 - 2030 | Beleidsnota | Rijksoverheid.nl](#)

⁷ Matton, Lammertink, 2021. [Handreiking Circulaire Economie voor Twentse gemeenten - PDF Free Download \(docplayer.nl\)](#)

opdrachtgevers zijn, zal de gemeente het goede voorbeeld moeten geven. In dit veld kan de overheid de markt uitdagen om meer circulair te gaan werken.

“Als de overheid gaat doen wat nodig is, gaat de markt doen wat mogelijk is” – Thomas Rau

Inkoper

Losser koopt jaarlijks voor veel geld in. Het Nationaal Plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2021-2025 verplicht gemeenten om duurzaam in te kopen. Met het inkopen en aanbesteden kan de gemeente bij het verkrijgen van producten en diensten sturing geven aan beleidsdoelstellingen die worden nagestreefd, bijvoorbeeld die op circulaire economie. De gemeente zal bij aanbestedingen de markt moeten gaan uitdagen om met oplossingen te komen die passen bij de circulaire doelstellingen, door bij de uitvraag circulariteit onderdeel van gunningseisen en -criteria te laten zijn. Hiermee kan gelijk een grote impact worden gemaakt op CO₂ reductie, en een voorbeeldfunctie worden vervuld. Ook ontstaat er vaak meer draagvlak bij lokale ondernemers doordat lokale producten/grondstoffen vaak de voorkeur krijgen in een circulaire economie.

Regelgever

Niet alleen inkopen en aanbesteden geven sturing aan de circulaire doelen; als regelgever kan de gemeente dwingende kaders stellen. Met strategisch beleid stelt de gemeente doelen, kaders en normen. Dit kan bijvoorbeeld via ruimtelijke kaders in de omgevingswet, maar ook door ondertekening van convenanten en overeenkomsten zoals ‘Duurzaam beton’ spreekt de gemeente uit dat ze zichzelf wil binden aan afspraken met betrekking tot circulariteit.

Aanjager/facilitator/samenwerkingspartner

De gemeente kan ook als aanjager bijdragen aan het tot stand komen van circulaire activiteiten. Bijvoorbeeld door als grond- en/of vastgoedeigenaar kan de gemeente een fysieke plek aanbieden ter vestiging en ontplooiing van activiteiten met betrekking tot circulariteit. Een andere manier is om op te treden als (co)financier via subsidieregelingen, waardoor lokale circulaire activiteiten worden gestimuleerd. Daarnaast kan Losser ook als initiator het voortouw nemen bij nieuwe initiatieven met meerdere partijen, en als facilitator aanwezige expertise en het beschikbare netwerk inzetten om initiatieven van bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties en andere overheden te faciliteren.

Instrumenten

Daarnaast zijn er ook verschillende instrumenten die een gemeente kan inzetten om de circulaire transitie in gang te zetten. Volgens de Ellen MacArthur foundation zijn er vijf hoofdinstrumenten⁸. Dit zijn de volgende:

1. Strategiebepaling en visie
2. Netwerk- en informatie-uitwisseling
3. Economische prikkels (subsidie of fiscale maatregelen)
4. Wet- en regelgeving, en convenanten.
5. Ruimtelijke ordening (asset management, stadsplanning, opdrachtgeverschap)

Dit zijn de knoppen waar ook Losser aan gaat draaien om de circulaire transitie te versnellen. Deze zijn ook terug te vinden in verdere hoofdstukken.

⁸ Ellen MacArthur Foundation, 2019. [Circular economy in cities: Policy levers \(ellenmacarthurfoundation.org\)](https://ellenmacarthurfoundation.org/circular-economy-in-cities-policy-levers)

De vijf invalshoeken

In dit beleidsstuk wordt gewerkt aan de hand van de vijf invalshoeken die voortkomen uit de 'Handreiking Circulaire Economie voor Twentse gemeenten'. Hiervan zijn de eerste drie intern gericht en de laatste twee extern gericht. De invalshoeken zijn:

1. Gemeentelijke inkoop van goederen, diensten en werken
We integreren circulaire criteria in onze inkoopprocessen.
2. Gemeentelijke rol bij het bestemmen en tot ontwikkeling brengen van gebieden
We richten gebieden circulair in, waarbij we rekening houden met (her)gebruik van materialen, energie-efficiëntie en het bevorderen van biodiversiteit.
3. Gemeentelijke rol als ontwerper, inrichter en beheerder van de openbare ruimte
We integreren duurzame ontwerpprincipes in de functionele ontwerpprincipes, zoals: levensduur verlengen van bestaande objecten, ontwerp voor meerdere levenscycli, gebruik van duurzame materialen en slimme waterbeheersystemen; om de leefbaarheid van onze gemeenschap te vergroten en tegelijkertijd de druk op het milieu te verminderen.
4. Inwoners en huishoudens
We spelen een actieve rol in het informeren en inspireren van onze gemeenschap over de voordelen van een circulaire levensstijl. Dit omvat het faciliteren van afvalvermindering, het bevorderen van hergebruik en het ondersteunen van initiatieven die de lokale circulariteit versterken.
5. Bedrijven en organisaties die actief zijn binnen de gemeentegrenzen
We moedigen bedrijven aan om circulaire bedrijfsmodellen te omarmen, waarbij de nadruk ligt op efficiënt gebruik van grondstoffen, minimalisering van afval en het stimuleren van lokale economische bloei.

Deze invalshoeken zijn de leidraad voor onze ambitie, visie en uitvoering daarvan.

2. Waar staat Losser nu?

Losser begint niet helemaal op nul als het gaat om circulariteit. Vaak wordt het al bewust of onbewust toegepast. Denk daarbij aan grote herontwikkelingen zoals het centrumplan Losser en de Lutte waar circulariteit meegenomen is, maar ook aan het circulair aanbesteden van koffie op het gemeentehuis, het aanbieden van deelfietsen/auto, het tekenen van convenanten die ervoor zorgen dat Losser zicht heeft gecommitteerd aan het gebruik van circulaire en duurzamere producten (bijvoorbeeld beton), etc. Naast dat de ambtelijke organisatie experimenteert en succesvol is met het toepassen van circulariteit, onderkent ook het bestuur in Losser - door het vaststellen van de Duurzaamheidsvisie 'Toekomstvisie Duurzaam Losser 2040' - het belang van een circulaire economie. In de visie is circulaire economie opgenomen als een van de vier duurzaamheidspijlers.

Naast dat er al geëxperimenteerd wordt met het toepassen van circulariteit, zijn ook samenwerkingspartners bezig met de circulaire transitie. Twente Milieu en Twence blijven zich de komende jaren inspannen om een flinke bijdrage te leveren aan de overgang naar een circulaire economie. Hierdoor zijn ze belangrijke partners bij het realiseren van onze eigen circulaire ambities. Twente Milieu zet zich maximaal in om waardevolle grondstoffen in de kringloop te behouden. Twence zet zich in voor het uitbreiden van duurzame energieproductie tot een regionaal energieknooppunt waarbij warmte, stroom en duurzame elektriciteit worden opgewekt en opgeslagen.

Ook inwoners en ondernemers zijn al begonnen met het zetten van stappen. Zo zijn er repaircafe's, kringloopwinkels, deelkasten, volkstuintjes, mini-biebs, ondernemers die naast de verkoop van nieuwe producten ook upcyclen of reparatie aanbieden, enzovoorts.

Verder is Losser in de regio Twente een van de actievare gemeenten die circulaire ontwikkelingen aanjagen samen met partners als de Twente Board. Er is o.a. meegeschreven aan de regionale handreiking 'Circulaire Economie voor Twentse gemeenten' en het koersdocument dat voor de komende jaren leidend gaat zijn in de Twentse circulaire transitie. Ook werkt Losser in deze samenwerking al sinds 2013 naar 50 kilogram restafval per inwoner per jaar.

Het is echter wel zo dat circulariteit op dit moment vooral wordt toegepast door bevlogen bestuursleden, ambtenaren, organisaties en inwoners. Het onderwerp is nog geen standaard onderdeel van processen en initiatieven in Losser. Hier zal verandering in moeten komen. Circulariteit zal een integraal onderdeel worden van het handelen van de organisatie, zodat er grotere stappen gemaakt kunnen worden in de transitie. Om dit te kunnen bewerkstelligen zal dit document een koers en handvatten bieden.

3. Ambitie

Losser committeert zich aan de Rijksdoelen, die ook de regio Twente heeft overgenomen, in haar circulaire koersdocument:

1. in 2030 gebruikt Losser 50% minder primaire abiotische grondstoffen (mineralen, metalen en fossiele grondstoffen);
2. in 2050 is Losser 100% circulair.

En aan het additionele regionale Twentse doel:

3. Binnen de Twentse gemeenten wordt vanaf 2035 voor 50% van alle grondstoffen en materialen die in gemeentelijk bezit of onderhoud zijn, periodiek de (markt)waarde vastgesteld.

In het volgende hoofdstuk 'Visie' zijn de landelijke en Twentse ambities vertaald naar hoe Losser de deze lokaal invult door middel van doelstellingen en beleid per invalshoek.

4. Visie

In dit hoofdstuk komt de visie en de ambitie van Losser aan bod. Er staat voor elk van de vijf invalshoeken beschreven wat Losser wil bereiken, waar de gemeente nu staat, welke kansen er gezien worden, welke aandachtspunten daarbij niet uit het oog verloren moeten worden en welke doelstellingen Losser wil behalen.

4.1 Circulair inkopen van goederen en diensten door de gemeente

Visie: wat willen we bereiken?

Nederlandse overheden kopen jaarlijks voor ruim 85 miljard euro in aan producten, werken en diensten⁹. Hierdoor is er via inkoop veel impact te maken op de circulaire transitie.

Circulair inkopen is het inzetten van het inkoopinstrument om productie en (her)gebruik van circulaire producten en diensten te stimuleren en daarmee het aanjagen van de circulaire

Als het gaat over circulair aanbesteden wordt er vaak gekeken naar de afdeling inkoop. Maar inkopers kunnen vaak in het inkoopproces weinig circulaire eisen meer toevoegen. Dit moet zo vroeg mogelijk bij het begin van een project gebeuren, wanneer specificaties worden bedacht. Of het nu gaat om de bouw van huurwoningen, de aanleg van nieuwe wegen of het straatmeubilair op het marktplein. Daarom zorgt Losser ervoor dat de ambtelijke organisatie goed is opgeleid en kennis van zaken heeft over hoe er circulair kan worden ingekocht, en hoe dit vroeg in projecten meegenomen kan worden.

Daarnaast is het bij circulair inkopen belangrijk dat er niet te veel in detail wordt uitgevraagd zodat er ruimte blijft voor innovatie van de markt tijdens het project en de inkoper niet op de stoel hoeft te gaan zitten van een specialist. Uitvragen waarin eisen en criteria worden opgenomen om de milieu-impact tot een minimum te beperken of zelfs een positief effect op het milieu te laten hebben, werken beter. Hierdoor komt men al snel uit bij circulaire oplossingen. Hierbij gaat Losser niet alleen meer naar de kwaliteit en kosten van het product kijken, maar ook naar zaken als herbruikbaarheid van materiaal, grondstoffen, energieverbruik, afvalverwerking, waterverbruik, CO₂-uitstoot of arbeidsomstandigheden. Losser wil weten hoe een leverancier een product ontwikkelt: welke grondstoffen ervoor worden gebruikt, welke milieu-impact en sociale impact die hebben en wat de mogelijkheden van het product zijn aan het einde van zijn gebruiksduur. Om hier hands-on mee aan de slag te gaan, zal het MVOI (maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen) manifest ondertekend worden van PIANOo, het expertise centrum aanbesteden. Onderdeel van het manifest is om een actieplan op te stellen waarbij Losser de voortgang monitort en jaarlijks een rapportage opstelt.

Vaak is men van te voren al bang dat een circulaire oplossing duurder wordt, maar het kost vaak vooral meer tijd om nieuwe dingen uit te zoeken. Als het wel duurder is wil Losser verder kijken dan alleen de initiële aanschafkosten (de kosten die gemaakt worden op het moment dat iets aangeschaft wordt). Circulaire oplossingen hebben vaak minder onderhoudskosten en zijn aan het einde van de levensfase meer waard dan niet-circulaire oplossingen. Daarom zal er geëxperimenteerd worden met circulair ingerichte contracten waarbij er gewerkt wordt met TCO (total cost of ownership). In plaats van enkel de aanschafwaarde mee te nemen in de kostenberekening, wordt er met de TCO naar de kosten van de aanschaf én bezit gedurende de gehele gebruiksperiode gekeken.

Daarnaast zijn primaire grondstoffen afgelopen jaren al fors in prijs gestegen door allerlei problemen zoals Corona, klimaatverandering en de oorlog in Oekraïne. De verwachting is dat de beschikbaarheid

⁹ PIANOo, 2023. [Nieuwe organisaties ondertekenen Manifest MVOI 2023-2025 | PIANOo - Expertisecentrum Aanbesteden](#)

de komende jaren verder onder druk komt te staan waardoor grondstofprijzen nog verder zullen stijgen. Het verschil in kosten tussen lineair en circulair is daardoor al fors kleiner geworden en zal de komende jaren naar verwachting bij elkaar komen te liggen, of omkeren ten gunste van de circulaire economie.

Als laatste worden er, met name door de afdeling Beheer Fysieke Ruimte van de ambtelijke organisatie, veel materialen ingekocht. Omdat de gemeente Losser voorop wil (blijven) lopen met circulaire projecten wordt er de komende jaren bij aanbestedingen met een fysieke component ingezet op de transitie naar de circulaire economie. Hierbij zal begonnen worden met enkele aanbestedingen om te experimenteren, en dit wordt jaarlijks uitgebreid. Zo blijft Losser koploper in de regio.

Waar staan we nu?

In Losser is het inkoop- en aanbestedingsbeleid in 2019 herzien en aangepast conform het Twentse inkoop- en aanbestedingsbeleid. In dit beleidsstuk is een passage opgenomen over duurzaamheid. Hier staat echter niets vermeld over circulariteit. Daarnaast wordt er door de organisatie niet gerapporteerd over circulariteit met betrekking tot inkoop. Hierdoor is niet inzichtelijk waar Losser nu staat als gemeente. Er zijn wel voorbeelden bekend waar circulariteit meegenomen is bij aanbestedingen, maar dit zijn er maar enkele.

Aandachtspunten

Doordat circulaire inkoopdoelen steeds belangrijker worden is het van belang dat inkoopadviseurs bepaalde strategieën inzetten om deze doelen te behalen. Over het algemeen is inkopen in de publieke context anders dan inkopen in de private sector. Dit zit hem vooral in het spanningsveld tussen inkoopafdeling en opdrachtgever, wat complexiteit met zich meebrengt waar inkoop mee om moet gaan. Inkoopadviseurs moeten vaak circulaire inkoopdoelen combineren met andere, soms tegenstrijdige, doelen. Dit geldt zeker in Losser waar budgethouders vaak zelfstandig taken uitvoeren en er vaak decentraal wordt ingekocht. De inkoopadviseur heeft hier een nog meer adviserende in plaats van uitvoerende rol.

Naast dat circulair inkopen meer vraagt van inkoopadviseurs, vraagt het ook iets van beheerders en het bestuur. Met name het lef om andere keuzes te maken, risico's te nemen en experimenten aan te gaan. Innovaties zijn niet altijd geaccrediteerd. Daarom kan het lastig zijn om het aan te durven om deze producten of oplossingen een kans te geven.

Ook van budgethouders vraagt het aan andere manier van handelen. Het is de verantwoordelijkheid van hen om met middelen de doelen en ambities (inclusief circulariteit) van een organisatie waar te maken. Inkopers faciliteren budgethouders hierin binnen de inkoopprocedures. Budgethouders en inkoopadviseurs moeten daarom samen optrekken, waarbij de inkoopadviseur het inkoop technische proces begeleidt, maar de budgethouder vanaf het begin van een proces/project circulariteit borgt.

Een ander aandachtspunt is dat het aanbod van secundaire grondstoffen nu nog laag is in de, nu nog grotendeels, lineaire economie. Dit maakt het moeilijker voor producenten om circulair te werken, waarbij ze weinig invloed hebben op de verandering daarvan. Inkopende partijen en producenten zullen daarom meer samen moeten werken en gezamenlijk toe moeten werken naar andere bedrijfsmodellen, zoals bijvoorbeeld lease in plaats van koop.

Een circulaire economie kan er toe bijdragen dat afval wordt omgezet in grondstof. Maar dit vraagt wel een verandering op verschillende niveaus, waaronder (technische) innovatie, en andere bedrijfsmodellen. Overheidsopdrachten kunnen de circulaire economie stimuleren door criteria en eisen vast te stellen die sturen op de verlenging van de levensduur van producten. Dit kan door het inkopen van kwalitatief betere producten vanuit circulair perspectief of het toepassen van bedrijfsconcepten die passen bij de circulaire gedachte (zoals 'product-as-a-service', 'pay-per-use', koop/ terugkoop). Daarmee wordt het wel noodzakelijk om nieuwe samenwerkingen aan te gaan en

innovatie te stimuleren. Daarbij moeten interne middelen anders worden ingezet. De overgang van een lineaire economie naar een circulaire economie is daarom een uitdaging. De focus van inkoop moet daarbij mogelijk niet liggen op het product zelf, maar in plaats daarvan op het bedrijfsconcept of het proces.

Omdat circulair inkopen best wat vraagt van inkopers maar ook budgethouders en andere ambtenaren, is ook draagvlak in de organisatie een aandachtspunt. In hoofdstuk 5 wordt daar verder op ingegaan.

Kansen

Binnen het kader van circulair inkopen heeft de gemeente Losser een unieke kans om duurzaamheid te integreren in haar inkoopbeleid. Van klimaat en milieu tot diversiteit en inclusie, we hebben in Nederland met tal van complexe, maatschappelijke vraagstukken te maken die vragen om een oplossing. Circulariteit is onderdeel van die oplossing.

Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen

Een slimme zet voor een kleine gemeente als Losser is om aan te haken op bestaande initiatieven en partnerschappen. Zo gaat de gemeente Losser zich aansluiten bij het Manifest MVOI.

In dit manifest zijn zes thema's opgenomen: Milieu en biodiversiteit, Klimaat, Circulair (inclusief biobased), Ketenverantwoordelijkheid (Internationale Sociale Voorwaarden), Diversiteit en inclusie en Social return. MVOI helpt de gemeente om invulling te geven aan beleids- en inkoopdoelen op bovengenoemde terreinen. Daarmee voldoet Losser ook aan bestuurlijke afspraken, zoals bijvoorbeeld het Klimaatakkoord, het Grondstoffenakkoord en de Wet Banenafpraak. Er wordt pas echt impact gemaakt als niet alleen de afdeling inkoop maar de hele organisatie op alle niveaus betrokken is. Vandaar dat er niet gesproken wordt van MVI maar van MVOI: de 'O' van (intern) 'opdrachtgeven' gaat vooraf aan het inkopen. Van visie- en planvorming tot opdrachtgeven en inkopen: de hele organisatie zal zich moeten inzetten. Met het Manifest werkt Losser stap voor stap aan doelen en ambities. Om het manifest concreet te maken wordt er een MVOI actieplan gemaakt. De voortgang wordt jaarlijks gemonitord.

Slim aanhaken op reeds beschikbare informatie en ervaringen

Het is van essentieel belang om te leren van eerdere aanbestedingen en circulaire initiatieven die succesvol zijn geïmplementeerd door Losser of andere gemeenten en organisaties. Door te kijken naar best practices kan kennis en ervaring van anderen benut worden om het Losserse circulaire inkoopbeleid te versterken. Andere waardevolle bronnen van informatie zijn de netwerken waarin ervaringen en inzichten worden gedeeld, zoals bijvoorbeeld 'de Verschilmakers'. Dit helpt niet alleen bij het identificeren van mogelijke obstakels, maar ook bij het ontwikkelen van innovatieve oplossingen door gezamenlijke inspanningen. Door slim aan te haken op reeds beschikbare informatie en ervaringen van andere gemeenten en organisaties, kan de gemeente Losser haar circulaire inkooptransitie versnellen.

Circulaire criteria opnemen in aanbestedingen en contracten

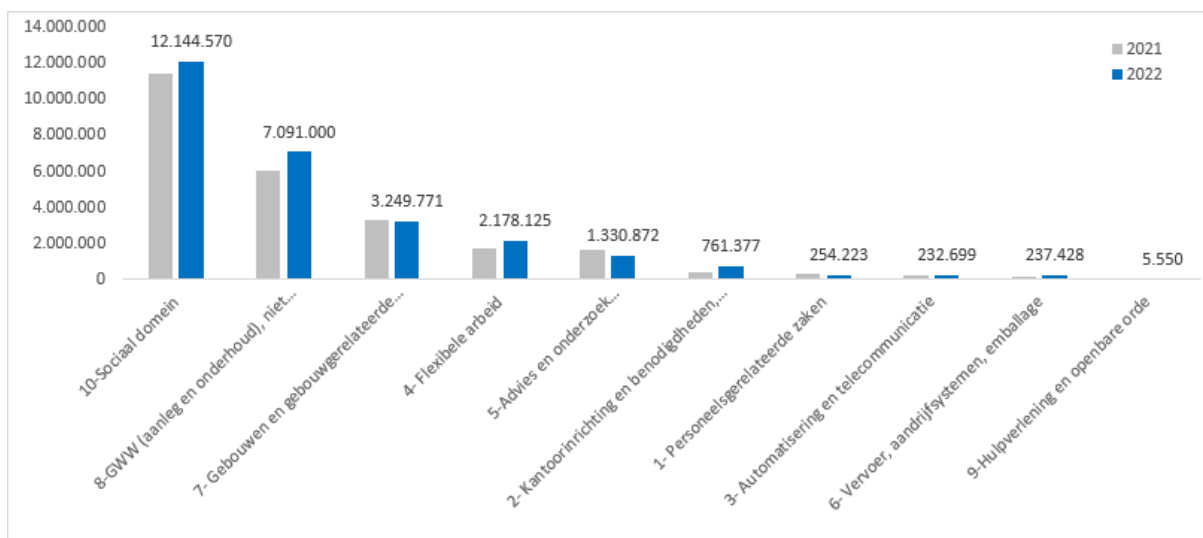
Een effectieve manier om circulaire economie te integreren is door de Losserse doelstellingen en ambities ten aanzien van circulariteit te vertalen naar circulaire criteria en eisen. Deze kunnen meegenomen worden bij aanbestedingen en contracten. Dit omvat het stellen van eisen aan leveranciers met betrekking tot het gebruik van gerecyclede materialen, energie-efficiënte productieprocessen en de mogelijkheid tot hergebruik of recycling van producten na het einde van de levensduur. Ook het opnemen van eisen omtrent data gedreven asset management zal een onderdeel moeten zijn. Door deze criteria te hanteren, kan de gemeente bijdragen aan het verminderen van de hoeveelheid afval en het stimuleren van de marktvraag naar circulaire oplossingen. Door de implementatie van circulaire inkooppraktijken kan de gemeente niet alleen haar ecologische verantwoordelijkheid nakomen, maar ook kostenbesparingen realiseren op de lange termijn door efficiënter gebruik van materialen en grondstoffen.

Top 3 meest impactvolle inkoopcategorieën

Als er gekeken wordt naar de spendanalyse, geeft Losser jaarlijks het meeste geld uit aan de volgende categorieën/sectoren:

1. Sociaal Domein
2. GWW (Grond-, Weg, en Waterbouw)
3. Gebouwen en Gebouw gerelateerde installaties

Onderstaand een afbeelding uit de spendanalyse waar te zien is waar het meeste geld naartoe gaat.

Figuur 5: Spendanalyse gemeente Losser

Het is belangrijk om focus aan te brengen en te beginnen met circulair inkopen in de categorieën waar de meeste impact behaald kan worden, en daarbij te kijken naar de specifieke kenmerken en mogelijkheden van elke sector. Hieronder worden overwegingen gegeven voor elk van bovengenoemde top drie sectoren.

1. Sociaal Domein

Het meeste geld wordt uitgegeven binnen het sociaal domein (44% van de totale uitgaven, 2022). Tegelijkertijd is dit ook de sector waar de minste kansen te behalen zijn op gebied van circulaire economie binnen de drie bovengenoemde sectoren. Dit komt doordat het meeste geld in het sociaal domein wordt uitgegeven aan jeugdhulpverlening. De mogelijkheden op het gebied van circulaire economie zijn hier beperkt.

Toch zijn er wel degelijk kansen om vanuit het sociaal domein bij te dragen aan een circulaire economie. Dit zit hem met name in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) (hulpmiddelen, woningaanpassingen etc.). Hier kan impact behaald worden op gebied van (her)gebruik van materialen. Ook speelt het sociaal domein een belangrijke rol in het creëren van draagvlak in de samenleving. Daarnaast is het bevorderen van gezondheid een belangrijk doel van het sociaal domein. Door dit te bewerkstelligen zijn er minder materialen, producten en medicatie nodig om inwoners gezond te houden. Dit helpt ook in de transitie naar de circulaire economie.

2. Grond- Weg- en Waterbouw

De meeste impact valt te behalen binnen de GWW-sector. Gezien de aard van de GWW-sector, waarbij vaak grote hoeveelheden materialen wordt gebruikt, kan hier potentieel een significante positieve milieu-impact worden gerealiseerd. In de GWW-sector kunnen circulaire inkooptrajecten gericht zijn op het verminderen van materiaalverspilling, het bevorderen van hergebruik van bouwmaterialen, het minderen van de ecologische voetafdruk van infrastructuurprojecten, etc.

Verreweg het meeste geld binnen de GWW-sector wordt uitgegeven aan de aanleg en onderhoud van het wegennet (62% van het totaal binnen de GWW, 2022). Zo kan er ingezet worden op gebruikte bestratingsmaterialen, het ontwerpen van wegen met het oog op minder materiaal-gebruik, een langere levensduur, modulariteit, het recyclen van asfalt en opnieuw toepassen in nieuwe projecten etc. Dit vermindert o.a. de vraag naar nieuwe grondstoffen, heeft lagere milieu-effecten, en kan een kostenbesparing opleveren. In GWW projecten implementeert Losser al een deel van deze maatregelen.

3. Gebouwen en Gebouw gerelateerde installaties

Ook in deze sector valt impact te behalen. Aangezien gebouwen een langdurige impact hebben op het milieu, kan de implementatie van circulaire principes in deze sector op lange termijn aanzienlijke duurzaamheidsvoordelen opleveren. De bouwsector biedt kansen voor circulair inkopen door te focussen op energie-efficiëntie, hergebruik van bouwmaterialen, inzetten van materialenpaspoort, integratie van energie-efficiënte technologieën en duurzame energiebronnen in gebouwen (bijvoorbeeld zonnepanelen en warmtepompen), het bevorderen van duurzaam ontwerp en constructie etc.

Kortom, door bewust te kiezen voor circulair inkopen, kan de gemeente Losser niet alleen een positieve impact hebben op het milieu, maar ook fungeren als een voorbeeld voor andere gemeenten en organisaties die streven naar een duurzamere toekomst. Het is een kans om niet alleen in te spelen op de groeiende maatschappelijke vraag naar duurzaamheid, maar ook om als gemeente een voortrekkersrol te vervullen in het vormgeven van een circulaire economie op lokaal niveau. De meeste kansen op het gebied van circulaire economie voor Losserse teams liggen dan ook bij de afdelingen Werk en Inkomen, Beheer Fysieke Ruimte en Ontwikkeling en Strategie.

Doelstellingen

Bovenstaande visie, kansen en aandachtspunten leiden tot de onderstaande doelstellingen die de gemeente Losser wil behalen. Het belangrijkste streven daarbij is om medewerkers stapsgewijs op te leiden en ervaring op te laten doen met circulair en maatschappelijk verantwoord inkopen.

1. Medewerkers die regelmatig inkopen, inkoopmedewerkers en budgethouders volgen een training MVOI/ circulair inkopen. Daarnaast volgen nieuwe medewerkers bij indiensttreding een opleiding MVOI/ circulair inkopen. Ook krijgen alle medewerkers voor wie dit relevant is en die al in dienst zijn de kans om een opleiding te volgen (projectleiders, opgaveregisseurs).
2. De gemeente streeft vanaf 2025 jaarlijks minimaal 2 circulair ingerichte contracten na, waarin:
 - a. is vastgelegd dat materialen en producten hoogwaardig hergebruikt worden en wat na eerste gebruik met de materiaalstroom gebeurt
 - b. in de uitvoering gebruik wordt gemaakt van TCO
3. Vanaf 2025: bij 20% van de totale aanbestedingswaarde van diensten, werken en leveringen met een fysieke component, wordt bij de uitvraag ingezet op de transitie naar de circulaire economie (met een focus op R3 of hoger op de R-ladder *). Vanaf 2026 wordt het percentage verhoogd met 15% per jaar, tot 80% in 2030.
4. De gemeente licht per jaar 1 goed voorbeeld uit van circulair inkopen en zoekt daarbij naar een verbinding met lokale ondernemers.

Beleid

De beleidsregels die Losser wil vaststellen om de ambitie en doelstelling te behalen zijn de volgende:

- Als gemeente Losser kopen we maatschappelijk verantwoord in en doen we aan maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven.

4.2 Circulaire gebiedsontwikkeling

Visie: wat willen we bereiken?

Duurzaamheid en circulariteit vormt de kern van de Losserse visie op gebiedsontwikkeling. Er wordt gestreefd naar een veerkrachtige en toekomstbestendige leefomgeving, waarin de principes van de circulaire economie geïntegreerd zijn om de ecologische voetafdruk te minimaliseren en de lokale gemeenschap te versterken.

In de eerste plaats wordt er ingezet op het stimuleren van een gesloten kringloop van grondstoffen binnen de gemeente. Losser wil de levensduur van materialen verlengen door hergebruik, recycling en upcycling te bevorderen. Maar ook aandacht te geven aan het hergebruik van drinkwater en het verminderen daarvan. Dit betekent dat er bij de planning en realisatie van nieuwe projecten prioriteit gegeven gaat worden aan materialen met een lage milieubelasting, gemakkelijke recyclebaarheid en innovatieve ideeën.

Daarnaast is de leegstand van panden in Losser in de toekomst afgenomen. Dit wordt bereikt door actieve samenwerking met ondernemers, het stimuleren van herbestemming en het faciliteren van creatieve oplossingen voor leegstaande ruimtes. Een levendige gemeente is een duurzame gemeente, waar elke vierkante meter benut wordt voor de gemeenschap.

In het buitengebied gaat Losser aan de slag met kringlooplandbouw. In 2030 heeft de gemeente agrariërs die werken met kringlooplandbouw. Er wordt geïnvesteerd in workshops en kennisdeling om agrariërs bewust te maken van de voordelen van duurzame landbouwpraktijken. Door kennisdeling te faciliteren, wordt de transitie naar kringlooplandbouw versneld en de agrarische sector in Losser toekomstbestendiger gemaakt. Daarnaast zet Losser zich in om regionaal perspectief te ontwikkelen voor het verbouwen van biobased materialen in een Twentse keten: van boer tot bouw.

Daarnaast zal Losser aan de slag moeten met nieuwbouwwijken. De ambitie is groot: er moet veel en betaalbaar worden gebouwd. Tegelijkertijd heerst het energievraagstuk, moet de milieudruk van de bouwsector omlaag, krijgt Losser te maken met extremere weersomstandigheden en is er een dreigend drinkwatertekort. Kortom: de te bouwen woningen moeten toekomstbestendig zijn. Nieuwbouwwijken zijn uitgelezen kansen om relatief makkelijk circulariteit te implementeren. Losser streeft ernaar om woningbouwcoöperaties, initiatiefnemers en projectontwikkelaars te inspireren en stimuleren om circulair te ontwikkelen, zodat de wijken van de toekomst ook daadwerkelijk aantrekkelijke gebieden worden waar inwoners toekomstbestendig kunnen wonen. Een aandachtspunt daarbij is drinkwatergebruik. Losser bevordert het hergebruik van water en de opslag van regenwater in de wijk. Door slimme systemen te implementeren, wordt duurzaam waterbeheer gewaarborgd en de druk op kostbare drinkwatervoorraden verminderd. Ook bevordert Losser hoogwaardig hergebruik van materialen en wordt de ecologische impact van nieuwbouw geminimaliseerd (o.a. door secundaire/biobased materialen). Daarmee wordt verzekerd dat nieuwbouwprojecten niet alleen voldoen aan bouwtechnische eisen, maar ook bijdragen aan een circulaire economie en een duurzaam leefklimaat.

Ook inwoners moeten meegenomen worden in de circulaire transitie. Losser wil haar inwoners informeren over circulair (ver)bouwen. Er wordt kennisdeling gefaciliteerd, en goede voorbeelden gepromoot. De gemeenschap wordt actief betrokken bij circulaire initiatieven. Door bewustwording te vergroten, wil de gemeente Losser individuele keuzes en gedrag stimuleren in de richting van circulariteit en duurzaamheid.

Als laatste wil Losser het goede voorbeeld geven door de komende jaren toe te werken naar het opnemen van circulaire prestatie-eisen met betrekking tot alle nieuw-/verbouwprojecten in opdracht

van de gemeente. Door het goede voorbeeld te geven, streeft Losser naar een gemeente waarin circulaire principes integraal deel uitmaken van alle ontwikkelingen.

Waar staan we nu?

Op dit moment doet Losser wat wettelijk noodzakelijk is. Verder wordt er geprobeerd om bij gebiedsontwikkeling die vanuit opdracht van de gemeente komen al wel wat circulaire principes te hanteren, maar dit is eerder uitzondering dan regel.

Kansen

Kringlooplandbouw

Circulaire landbouw, of kringloop landbouw, is een containerbegrip voor allerlei vormen van landbouw. Kringlooplandbouw is een duurzame landbouwbenadering die streeft naar het sluiten van kringlopen binnen de agrarische sector, waarbij grondstoffen, nutriënten en energie zo efficiënt mogelijk worden benut en hergebruikt. Het doel van kringlooplandbouw is om een veerkrachtig en evenwichtig ecosysteem te bevorderen, waarin landbouwactiviteiten in harmonie zijn met natuurlijke processen. Dat betekent dat alles dat door het landbouwsysteem wordt gebruikt, vanuit datzelfde systeem weer wordt aangevuld. Op dit moment speelt de stikstof problematiek, en kringlooplandbouw is een kans om hiermee aan de slag te gaan, en mogelijk meer boerenbedrijven te behouden. De verwachting is dat het Rijk met subsidies zal komen om deze omslag te stimuleren.

Biobased materialen in Twente

Op 25 september 2023 tekenden ruim 30 bedrijven en organisaties de intentieverklaring voor het project Twentse bouwboeren. Ook Losser wil de intentieverklaring tekenen in 2024. Partijen vanuit de hele keten, bijvoorbeeld agrariërs, bouwers, gemeenten en terrein beherende organisaties, hebben zich verenigd. De Bouwboeren zetten zich samen in voor biobased bouwen in Twente, omdat ze geloven dat biobased bouwen een belangrijke bijdrage kan leveren aan de verduurzaming van de agrarische en de bouwsector, en aan de transitie naar een circulaire economie. Ze zien het als hun verantwoordelijkheid om deze ontwikkeling in Twente te stimuleren en te ondersteunen. De ambitie van de bouwboeren is om in 2030 op 1.000 hectare biobased landbouwgewas te verbouwen dat jaarlijks 10.000 ton materiaal oplevert en 15.000 CO2 bespaart dan wel vastlegt. Dit kan jaarlijks 2.000 bestaande woningen voorzien van biobased bouw/ isolatiemateriaal, én 2.000 nieuwbouwwoningen voorzien van biobased materiaal. Het is de inschatting dat tenminste 60 personen hierdoor extra werkzaam zijn in een biobased productieketen en 100 of meer boerenbedrijven met biobased landbouwgrond een plus kunnen realiseren op hun verdienmodel. Zo dragen ze bij aan een landschap met meer biodiversiteit, minder stikstofuitstoot, betere bodem- en waterkwaliteit terwijl dit ook een fijn en gezond binnenklimaat oplevert in de biobased woningen zelf. Hierdoor kan er lokaler en meer circulair gebouwd worden waarbij de energietransitie ook een stuk groener gemaakt wordt. Twentse Bouwboeren en (keten)partners hebben een regiodeal aangevraagd om te kunnen versnellen in het opzetten van een Twentse biobased keten.

Oogsten van materialen (slopen)

In het buitengebied is een grote sloopopgave. Nu en in de komende jaren zullen meer agrarische bedrijven stoppen. Op dit moment worden bijvoorbeeld beëindigingsregelingen opengesteld die ondernemers in staat stellen versneld een beslissing te nemen tot bedrijfsbeëindiging. De gemeente Losser speelt hier o.a. op in door slopen te faciliteren met diverse regelingen. Dit is een uitgelezen kans om hergebruik van sloopmaterialen te bevorderen.

Visie vorming

Losser zal in de toekomst een mobiliteitsvisie opstellen. Mobiliteit leent zich goed om een circulaire economie te bevorderen, denk bijvoorbeeld aan deelgebruik van fietsen, auto's, etc. Daarnaast komt er een klimaatadaptatiestrategie. Hier kan circulaire economie ook een plek krijgen. Denk hierbij met

name aan opvang van regenwater voor hergebruik en grijswatercircuits. In eigen gebouwen/ontwikkelingen kan de gemeente 'waterhergebruiksystemen' toepassen (zoals voorgenomen bij de Mariaschool in Beuningen).

Recreatie en toerisme

Recreatie en toerisme is in Losser van groot belang. Deze sector groeit sterk en heeft een forse voetafdruk. Samen met bedrijven kan de gemeente ontwikkelen naar een circulaire sector. Daarvoor is inzicht nodig over wat er nog in de weg staat (zoals belangen, wet- en regelgeving, gedachten, geld) en in de kansen om gezamenlijk, integraal, met ambitie en in vertrouwen naar oplossingen toe te werken. Kansen hierbij zijn bijvoorbeeld:

4. Het aanmoedigen van horecagelegenheden in de toeristische sector om samen te werken met lokale boeren en producenten. Hierdoor kan er meer gebruik worden gemaakt van lokale en seizoensgebonden producten. Dit vermindert de ecologische voetafdruk en ondersteunt tegelijkertijd de lokale economie en lokale voedsel- en productketens.
5. Het stimuleren van accommodaties zoals hotels, bed & breakfasts en campings om circulaire principes toe te passen. Dit kan onder andere inhouden dat ze investeren in energiezuinige apparatuur, afval verminderen en recycleren, en duurzame bouwmaterialen gebruiken bij nieuwbouw of renovatie.
6. Investeren in de ontwikkeling en promotie van duurzame vervoersmiddelen zoals deelvoertuigen, maar ook fiets- en wandelpaden.
7. Het organiseren van evenementen met een circulaire benadering. Dit kan inhouden dat er herbruikbare materialen worden gebruikt, afval wordt geminimaliseerd en er wordt samengewerkt met lokale bedrijven en organisaties, om de impact op het milieu te verminderen.
8. Het aanmoedigen van lokale ondernemers om circulaire souvenirs te produceren. Denk hierbij aan producten gemaakt van gerecyclede materialen of lokale ambachtslieden die duurzame technieken gebruiken. Dit draagt bij aan een bewustere consumptie en zorgt voor unieke en lokaal geproduceerde souvenirs.

Actieprogramma Toekomstbestendig Bouwen

In december 2022 zijn de Woondeals Twente en West-Overijssel gesloten. In de Woondeals is afgesproken een 'Actieprogramma Toekomstbestendig' op te stellen met als doel ambities te concretiseren. Losser heeft zich hier, net als alle andere Twentse gemeenten, bij aangesloten. In de Woondeals staat de regionale ambitie dat tegen 2030 minstens de helft van alle woningen op circulaire wijze moet worden gebouwd. In het streven naar duurzame en toekomstbestendige bouw, is het belangrijk om er rekening mee te houden dat de snelle constructie van voldoende betaalbare en milieuvriendelijke woningen vraagt om innovatieve benaderingen, zoals standaardisatie en industrialisatie, om de bouwproductie efficiënter te maken. Hierbij is aandacht voor zowel duurzaamheid tijdens het gebruik (energie-efficiëntie) als duurzaamheid tijdens de constructie (milieueffecten en stikstofuitstoot) van belang.

Het Actieprogramma vertaalt ambities naar concrete en meetbare doelstellingen. Hierin gaat het uit van bestaande en toekomstige wet- en regelgeving, beleidsdocumenten en raamwerken. Het is de verwachting dat dit in 2024 uitgewerkt is. Voor Losser een uitgelezen samenwerkingskans waarbij we kunnen leren van anderen.

Aandachtspunten

Provinciaal Programma Landelijk Gebied

Het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) van de provincie Overijssel is een cruciaal aandachtspunt bij de ontwikkeling van een circulair buitengebied in de gemeente Losser. Dit programma vormt de leidraad voor de ruimtelijke ordening en het beheer van het landelijk gebied en

heeft directe invloed op de circulaire transitie. Door samenwerking met de provincie kunnen synergiën worden gecreëerd, wat essentieel is voor het verankeren van circulaire principes in de ruimtelijke planning. Het programma biedt richtlijnen en kaders die de gemeente Losser kunnen helpen bij het integreren van duurzame landbouwpraktijken, het bevorderen van biodiversiteit, en het stimuleren van circulaire economische initiatieven in het landelijk gebied. Het is een strategisch instrument waarmee de gemeente Losser haar circulaire doelstellingen kan afstemmen op regionaal beleid en zo een meer samenhangende en effectieve aanpak van duurzame gebiedsontwikkeling kan realiseren.

Energietransitie

Daarnaast is de energietransitie een aandachtspunt. Dit is een transitie die tot 2050 een grote impact zal hebben op Nederland. Het circulair uitvoeren van de energietransitie is essentieel omdat de productie van hernieuwbare energietechnologieën, zoals zonnepanelen, windturbines en batterijen, specifieke metalen en mineralen vereist. Door deze materialen op een circulaire manier te benutten, vermindert de gemeente haar afhankelijkheid van beperkte natuurlijke hulpbronnen en minimaliseren we de risico's van grondstoffen schaarste. Ook vermindert de hoeveelheid afval die ontstaat tijdens de productie, installatie en ontmanteling van energie-infrastructuur in een meer circulaire benadering. Dit draagt bij aan het verminderen van emissies en het minimaliseren van de belasting van stortplaatsen, waardoor de milieueffecten worden beperkt. Losser wil onderzoeken of er ruimte is in ruimtelijk beleid om circulaire eisen op te nemen voor infrastructuur en bouwwerken van projecten die voortkomen vanuit de energietransitie, en daar initiatiefnemers in mee te nemen.

Betaalbaarheid

Een laatste aandachtspunt is dat woningbouw betaalbaar moet blijven. Initiatiefnemers vinden het in de huidige tijd soms lastig om winstgevend te bouwen. Het is mogelijk om circulaire prestatie-eisen in de woningbouw op te nemen en tegelijkertijd betaalbare woningen te realiseren. Circulaire bouwmethoden richten zich op het efficiënt gebruik van materialen, hergebruik, en het minimaliseren van afval. Hoewel sommige duurzame materialen initieel mogelijk duurder zijn, kunnen de totale levenscycluskosten van een gebouw vaak lager uitvallen door energie-efficiëntie, lagere onderhoudskosten en een verminderde milieu-impact. Daarnaast zullen de tarieven van CO₂-heffing ieder jaar oplopen tot 2030 (de CO₂-heffing koppelt een prijs aan de industriële emissie van een ton CO₂)¹⁰. Daarom is het belangrijk om te investeren in kennisdeling en educatie om bewustwording te creëren omtrent circulaire mogelijkheden en voordelen. Een beter begrip van circulaire bouwpraktijken kan leiden tot meer acceptatie en implementatie zonder significante kostenstijgingen.

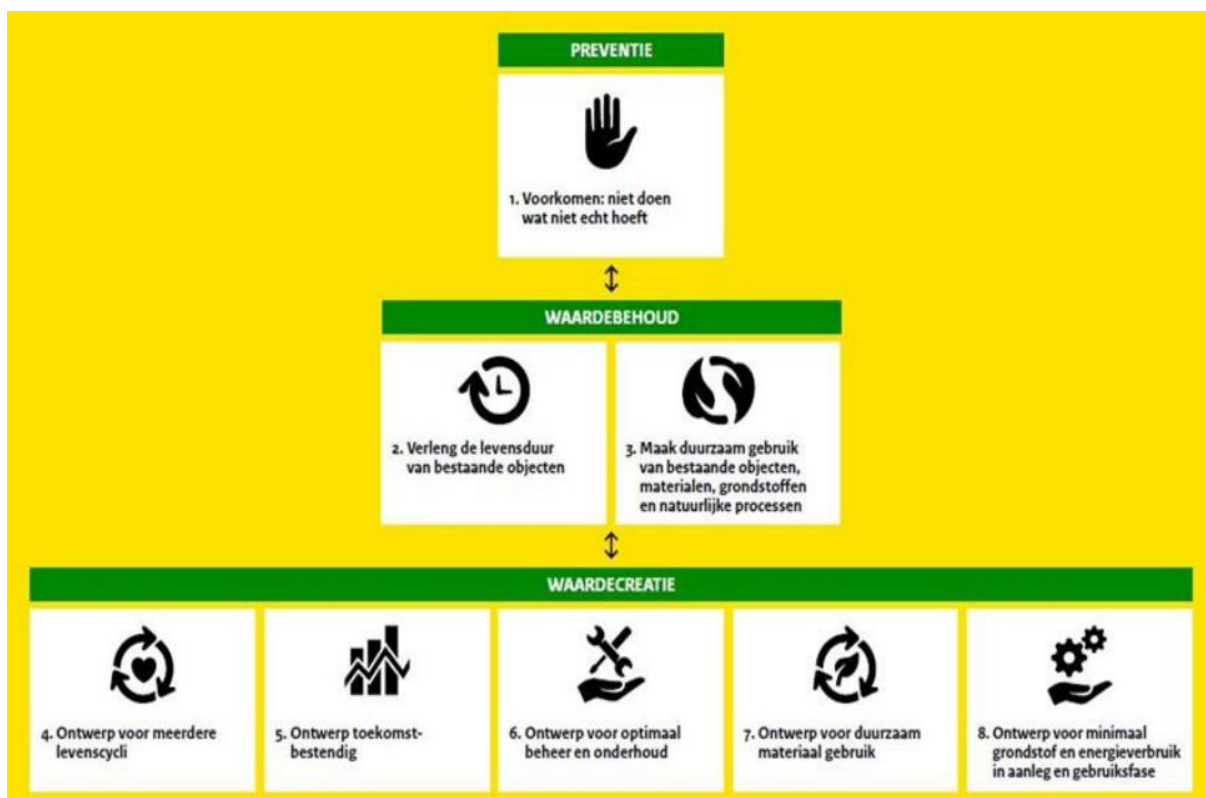
Doelstellingen

Bovenstaande visie, kansen en aandachtspunten leiden tot de onderstaande doelstellingen die de gemeente Losser wil behalen. Het belangrijkste streven daarbij is om partners te stimuleren om mee te doen aan het realiseren van onze circulaire ambities.

1. In 2027 is de leegstand van panden in Losser afgenomen met 20%.
2. In 2030 heeft de gemeente 20% van de agrariërs bereikt over wat kringlooplandbouw is, en hoe dit toe te passen is.
3. In 2030 gebruikt de gemeente in nieuwbouwwijken minimaal 10% minder drinkwater en wordt water zoveel mogelijk in de wijk hergebruikt en opgeslagen.
4. Vanaf 2027 wordt bij gronduitgifte en tenders circulair bouwen gestimuleerd (Met een focus op R4 of hoger op de R-ladder). Dit is naast de verplichtingen die het bouwbesluit oplegt.

¹⁰ Nederlandse Emissieautoriteit, 2021. [CO2-heffing algemeen](#) | [Nederlandse Emissieautoriteit](#)

5. Projectontwikkelaars moeten in 2030 minimaal twee circulaire ontwerpprincipes hebben opgenomen in hun ontwerp voordat vergunningen verleend wordt.
6. In 2030 heeft de gemeente 75% van de inwoners bereikt over circulair (ver)bouwen.
7. 100% van alle nieuw-/verbouwprojecten in opdracht van de gemeente bevatten circulaire prestatie-eisen (zoals percentages secundair, biobased materiaal, drinkwater hergebruik, etc.) per project in 2030. Losser faciliteert ook woningbouwcorporaties om circulair te renoveren en bouwen.
8. Vanaf 2025 wordt er bij exploitatieovereenkomsten bij gebiedsontwikkelingen met (particuliere) initiatiefnemers altijd gekeken naar mogelijkheden waar circulariteit kan worden meegenomen.

Figuur 6: circulaire ontwerpprincipes¹¹

Beleid

De beleidsregels die Losser wil vaststellen om de ambitie en doelstelling te behalen zijn de volgende:

- Bij nieuwe initiatieven die zich melden geldt dat circulair (her)gebruik de voorkeur heeft.
- In alle nieuwe omgevingsplannen is circulaire economie een vast onderdeel.

4.3 Circulair ontwerpen, inrichten en beheer van de openbare ruimte

Visie: wat willen we bereiken?

In Losser willen we in de toekomst anders kijken naar onze bezittingen in de openbare ruimte. In de huidige lineaire economie ziet men de dingen vooral als tijdelijk. Een weg gaat tientallen jaren mee, waarna alle materialen verdwijnen en er een nieuwe weg komt. Het gedachtegoed waar Losser naartoe wil is dat alle materialen die in de openbare ruimte liggen vastzitten in een structuur, maar

¹¹ Rijkswaterstaat, 2020.

https://open.rijkswaterstaat.nl/publish/pages/42272/2020_01_circulaire_ontwerpprincipes_def.pdf

zo lang mogelijk in te zetten zijn in andere samenstellingen binnen andere structuren. Onze dorpen zijn als het ware tijdelijke grondstof-opslagplaatsen waar materialen tijdelijk een functie hebben tot hun nieuwe opslagplaats in een andere structuur. Deze materialen zijn fysieke bezittingen van de gemeente, welke in de toekomst de basis zijn voor nieuw aan te leggen openbare ruimte of nieuwe gebouwen.

Om op basis van deze gedachtegang aan de slag te gaan is het belangrijk om de materialen die in deze tijdelijke opslagplaats vastliggen (in bijvoorbeeld wegen of gebouwen) in kaart te hebben. Zo kunnen materialen, na een gebruiksperiode, terug gevonden worden in een andere structuur. Daarna kunnen ze geoogst en weer hergebruikt worden. Om materialen in kaart te brengen is het materialenpaspoort bedacht. Het materialenpaspoort bevat informatie over een object: het soort materiaal, de hoeveelheden, de wijze van montage en de locatie van objecten. Ook worden aanpassingen aan het object tijdens de gebruiksfase erin geregistreerd. Bovendien kan informatie over kwaliteit en (financiële) waarde eraan worden gekoppeld.¹² Wanneer een materiaal een naam krijgt en het opgeschreven staat, heeft iets een identiteit. Het is niet meer afval tussen al het andere afval, maar bijvoorbeeld een stuk rubber met een bepaalde kwaliteit. Het is herkenbaar, en krijgt daardoor (automatisch) meer waarde waardoor het sneller hergebruikt wordt. Losser gaat daarom werken met materiaal paspoorten.

'Afval is materiaal zonder identiteit' – Thomas Rau

Nu Losser materialen gaat opschrijven, is het ook goed om het te hebben over investeringen die worden afgeschreven. De klassieke manier om dit te doen is door iets af te schrijven naar 0%. Dit kan als effect hebben dat er al snel geïmpliceerd wordt dat de materialen na de afschrijvingstermijn niets meer waard zijn. Als er niet naar 0% wordt afgeschreven maar naar bijvoorbeeld 10%, motiveert dit het hergebruik van materialen, omdat 10% impliceert dat de materialen nog waarde hebben na gebruik. Deze visie over afschrijven willen we in Losser ook hanteren daar waar dit mogelijk is.

Losser vindt ook materiaalkeuze belangrijk binnen de circulaire transitie. Er wordt gestreefd naar een duurzame benadering door te focussen op secundaire en biobased materialen. Secundaire materialen zijn circulair omdat ze afkomstig zijn uit gerecyclede bronnen, waardoor de vraag naar nieuwe grondstoffen vermindert. Biobased materialen zijn circulair omdat ze voortkomen uit hernieuwbare bronnen, zoals planten of gewassen, die continu kunnen worden aangevuld. Het gebruik van biobased materialen draagt hierdoor bij aan het verminderen van afhankelijkheid van niet-hernieuwbare grondstoffen, en leggen tijdens hun 'groeifase' CO₂ vast. Deze CO₂ blijft opgeslagen wanneer de materialen bijvoorbeeld in een bouwwerk verwerkt worden.

Omdat er veel winst te behalen is binnen deze invalshoek, en Losser veel invloed heeft omdat de gemeente vaak opdrachtgever is in het fysieke domein, gaat Losser het goede voorbeeld geven bij infrastructuurprojecten in opdracht de gemeente. Losser neemt circulariteit mee in alle projecten.

Waar staan we nu?

Binnen deze invalshoek begint Losser niet op nul. Samen met kennisinstituten (bijvoorbeeld Universiteit Twente, Pioneering) heeft gemeente Losser al in de praktijk gepioneerd. Er is bij enkele projecten al de Duurzame Grond Weg en Waterbouw (DGWW) methode toegepast. Hierdoor zijn bij de grote herinrichtingen zoals het centrumplan Losser en de kwaliteitsimpuls de Lutte al circulaire aspecten geland.

Losser blijft ook pionieren. Bij de Mariaschool in Beuningen zal circulariteit een belangrijk thema zijn, en zo volgen er nog meer. Samen met partners en de markt kijkt de gemeente wat mogelijk is, en

¹² Rijkswaterstaat, 2021. https://www.afvalcirculair.nl/publish/pages/91894/2020-01_materialenpaspoort_def.pdf

maakt Losser steeds meer bewuste circulaire stappen. Voorbeelden hiervan zijn het gebruik van DuSpot (een online materialen marktplaats waar je gebruikte materialen van elkaar kunt kopen), het kijken naar mogelijke toepassingen van secundaire en biobased materialen, alle gebakken klinkers en straatmeubilair hergebruiken binnen de gemeente daar waar dat kan, en funderingen bijna altijd 100% hergebruiken. Asfalt kan nog niet eindeloos worden gerecycled. In het asfalt ambitiebestek is Losser dan ook naar andere oplossingen op zoek die volledig circulair zijn, waardoor asfalt veel langer kunnen worden hergebruikt.

Kansen

Het circulair ontwerpen, inrichten en beheren van de openbare ruimte biedt de gemeente verschillende kansen en voordelen:

- Vermindering van de milieu-impact door hergebruik van materialen en het minimaliseren van afval.
- Langdurige kostenbesparingen door meer hergebruik en lage onderhoudskosten van duurzame materialen.
- Bevordering van lokale economieën door samenwerking met lokale bedrijven voor materialen en diensten.

Daarnaast zijn er al veel kennispartners, en is er een netwerk aan experts op dit thema in de regio Twente. Losser kan makkelijk aanhaken bij bestaande kennisnetwerken en daarvan leren.

Bovendien zijn er voortdurend veel innovaties binnen dit thema. Hierdoor is er steeds meer mogelijk. Denk bijvoorbeeld aan modulaire constructie (waarbij componenten in de fabriek worden geproduceerd en op de bouwplaats worden geassembleerd), de ontwikkeling van asfaltmengsels met gerecycled asfalt (RAP), de toepassing van circulaire betonmengsels met gerecyclede materialen, (zoals gerecycled betongranulaat), of implementatie van funderingsconstructies die demontabel en herbruikbaar zijn. Maar ook aan volledige houtbouw en verbindingloos bouwen. Het is van belang om dit soort innovaties in de gaten te houden, en toe te passen wanneer mogelijk.

Tot slot heeft de gemeente Losser al een aantal ambassadeurs binnen het fysieke domein die zich inzetten voor een circulaire gemeente. Wanneer deze ambassadeurs de ruimte krijgen om meer tijd te besteden aan circulariteit, is dit een unieke kans om een momentum te creëren om de transitie naar een circulaire economie te versnellen.

Aandachtspunten

Het implementeren van circulaire principes in de openbare ruimte vereist een geïntegreerde benadering, waarbij langetermijndenken essentieel is. Om hier de handen voor op elkaar te krijgen moet het kennisniveau van de ambtelijke organisatie over circulariteit omhoog.

Doelstellingen

Bovenstaande visie, kansen en aandachtspunten leiden tot de onderstaande doelstellingen die de gemeente Losser wil behalen. Het belangrijkste streven daarbij is dat circulariteit een onderdeel wordt van de reguliere werkprocessen binnen de interne organisatie.

1. Losser legt voor nieuwe projecten vanaf 2025 vast welke grondstoffen en materialen gebruikt worden voor onze infrastructuur en gebouwen.
2. Vanaf 2025 schrijft Losser producten, daar waar kan, niet meer af naar 0%, maar naar 10%, zodat de prikkel om materialen opnieuw te gebruiken groter is.
3. Er worden vanaf 2030 minimaal 40% secundaire/hernieuwbare materialen gebruikt bij infrastructuur projecten.
4. In 2025 wordt bij alle infrastructuurprojecten in opdracht van de gemeente circulariteit meegenomen in alle fases van een project.

Beleid

De beleidsregels die Losser wil vaststellen om de ambitie en doelstelling te behalen zijn de volgende:

- We schrijven objecten en producten, daar waar kan, niet meer af naar 0%, maar naar 10%.
- Bij projecten in de fysieke leefomgeving wordt de 'duurzaam GWW' (met ambitie-web) de standaard aanpak.
- We leggen voor alle nieuwe projecten vanaf 2025 vast welke grondstoffen en materialen we gebruiken voor onze infrastructuur en gebouwen d.m.v. een materiaalpaspoort.

4.4 Bedrijven en organisaties

Visie: wat willen we bereiken?

Bedrijven en organisaties zijn van groot belang bij het realiseren van een circulaire economie. Denk daarbij aan het voorkomen van onnodig grondstoffengebruik en slim ontwerpen en innoveren. Als gemeente heeft Losser een beperkte formele rol in deze processen. Daarom pakt Losser vooral een rol waarin we bewustwording en motivatie stimuleren door in gesprek te gaan en goede voorbeelden uitwisselen.

Het implementeren van een circulaire ambitie en werkwijze houdt in dat het handelen van een organisatie en de bijbehorende bedrijfsprocessen zo circulair mogelijk zijn ingericht. Dit betekent nog niet dat een organisatie in 2030 100% circulair is, maar al wel een pad heeft uitgestippeld om er uiteindelijk te komen. Belangrijk daarbij is de samenwerking in de keten. Gemeente Losser wil de samenwerking tussen organisaties aanjagen. Losser wil groene innovaties stimuleren en nieuwe economische kansen benutten, door actief in te spelen op de principes van circulaire economie. Aan het eind van 2030 heeft de gemeente daar een actieve bijdrage aan geleverd. Losser heeft het grootste deel van de bedrijven de mogelijkheid geboden hun personeel op te leiden om het gedachtegoed van een circulaire economie te begrijpen. Daardoor zijn bedrijven op de hoogte van de risico's als ze niet circulair worden. De goede voorbeelden die Losser laat zien dragen daar aan bij.

Ook het landelijk gebied staat voor grote opgaven. De Nederlandse landbouw staat wereldwijd bekend om zijn efficiënte systeem met minimale milieubelasting. Maar nieuwe onderzoeken laten zien dat biomassa niet optimaal benut wordt in dit lineaire systeem. Het kan nog beter als de gemeente Losser er anders mee omgaat. In de gemeente Losser zijn al een aantal bedrijven aan de slag gegaan met deze omslag, of wil dit in de nabije toekomst gaan doen. Dit is een goed begin, maar zal verder uitgebreid moeten worden naar alle agrariërs. Om dit te bereiken, faciliteert Losser de agrarische ondernemers door mee te denken en te helpen met een vertaling van de nationale strategie kringlooplandbouw. Hierbij richt de gemeente zich op het versterken van de kennis- en innovatie infrastructuur om het proces van de overgang naar kringlooplandbouw te ondersteunen en bijpassende nieuwe circulaire waardeketens te ontwikkelen.

Waar staan we nu?

Op dit moment is het moeilijk in te schatten waar bedrijven in de gemeente Losser staan als het gaat over een circulaire bedrijfsvoering. Er zijn wel een aantal bedrijven die uitdragen dat ze bezig zijn met circulariteit, maar dit is nog een kleine groep. De reden dat Losser nog weinig inzicht heeft in hoe circulair bedrijven zijn, heeft bijvoorbeeld te maken met het feit dat een gemeente alleen verplichting heeft ten opzichte van afval van huishoudens en eigen afval. Bedrijven regelen hun afvalverwerking zelf. Hierdoor heeft de gemeente weinig inzicht in bijvoorbeeld grondstofstromen die de gemeente in en uit gaan.

Kansen

Kansen liggen in de samenwerking op regionaal schaalniveau. Als gemeente moet er verder gekeken worden dan alleen onze gemeentegrenzen. Binnen een kleiner gebied zijn namelijk niet alle grondstoffenprocessen en -verwerkingen aanwezig om een kringloop sluitend te maken en daarom volledig circulair te werk te gaan. Gevolg is dat de regio het relevante schaalniveau wordt voor circulaire businesscases. Daarmee wordt het extra relevant om bedrijven en organisaties samen te brengen in een groter gebied dan alleen één gemeente.

In de regio Twente bestaat sinds kort een ambtelijk overleg circulaire economie waarin vertegenwoordigers zitten uit de 14 Twentse gemeenten. Dit ambtelijk overleg adviseert aan het bestuurlijke regio-overleg binnen de Milieu, Duurzaamheid en Afval samenwerking. De koers voor de aankomende jaren is om binnen elk van de vijf invalshoeken, die ook Losser hanteert in beleid, regionaal projecten op te zetten om zo vaart te maken met de transitie.

Het regionale samenwerking onder regie van de provincie Overijssel wordt ook belangrijker dan voorheen en is een kans om de transitie naar een circulaire economie te doen slagen. Gemeente Losser wil daarom de komende jaren aanhaken binnen deze regionale samenwerking.

Aandachtspunten

Kennis bij ondernemers

In gesprek met ondernemers kwam naar voren dat bedrijven circulair willen worden. Ook zien ze duidelijk de urgentie in de veranderende markt. De dingen waar ze tegenaan lopen zijn met name; Hoe richt ik mijn bedrijf circulair in? Welke wetgeving komt eraan? Kan iemand praktisch meedenken? Zijn er al voorbeelden? Ik heb een informatiebehoefte, waar kan ik aankloppen? Voor deze punten houdt de gemeente aandacht. Losser wil kennisdeling over circulaire economie faciliteren voor ondernemers en hun werknemers, en dit staat dan ook centraal in de doelstellingen binnen dit thema.

Single-use plastic richtlijn

In de gemeente Losser worden jaarlijks een aantal evenementen georganiseerd. Vanaf 1 juli 2023 is het gebruik van wegwerpbekers en -bestek op festivals en evenementen niet meer toegestaan. Dit geldt ook voor kartonnen koffiebekertjes met een laagje kunststof. De maatregelen komen voort uit de Europese Single-Use Plastics-richtlijn¹³ en gelden ook voor festivals en evenementen in de gemeente Losser. Het verbod op gratis wegwerpplastic voorkomt milieuvervuiling en de groeiende plasticsoep.

De gemeente Losser merkt nog een grote onbekendheid over dit verbod. Om die reden is het goed om via de evenementenvergunning organisatoren te wijzen op dit verbod en te ondersteunen bij het vinden van alternatieven (de regels gaan overigens alleen over het bedrijfsmatig verstrekken van dranken en voedsel. Het verbod geldt niet voor kleinschalige initiatieven als buurtfeesten).

Afvalscheiding door bedrijven

Steeds meer ondernemers zijn bewust bezig met het verminderen en scheiden van afval. Voor het scheiden van bedrijfsafval gelden andere regels dan voor huishoudelijk afval. Ook bedrijven zijn verplicht diverse afvalstromen te scheiden. Welk afval bedrijven moeten scheiden hangt af van de situatie. Het rijksbrede programma Van Afval naar Grondstof (VANG) heeft een stappenplan om afval te verminderen en scheiden¹⁴. Sinds juni 2023 is het voor bepaalde categorieën bedrijven (o.a.

¹³ I&W (n.d.). [Home | Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat \(minderwegwerpplastic.nl\)](#)

¹⁴ VANG (n.d.). <https://vangbuitenshuis.nl/afvalscheiding/>

kantoren en bedrijven) onder voorwaarden mogelijk om plastic verpakkingen, drinkpakken en glazen verpakkingen kosteloos te laten inzamelen.

Uitgebreide producten verantwoordelijkheid (UPV)

Voor steeds meer productgroepen gelden UPV's. Een UPV maakt producenten en importeurs verantwoordelijk voor de gehele cyclus van een product, tot en met de afvalfase. De overheid wil daarmee bedrijven stimuleren om een stijgend percentage afval voor hergebruik en recycling in te zetten en als nieuwe grondstof beschikbaar te krijgen. Producenten (importeurs daarbij inbegrepen) zijn voor deze productgroepen financieel en vaak ook organisatorisch verantwoordelijk voor het afvalbeheer van de producten die door hen in de handel worden gebracht. Inmiddels gelden er UPV's voor onder meer autobanden, elektrische apparaten, verpakkingen en sinds 1 juni 2023 ook voor textiel. Er zijn UPV's in voorbereidingen voor luiers en meubels.

Doelstellingen

Tijdens sessies met onder andere de raad en ondernemers zijn de doelstellingen voor het onderdeel 'Bedrijven en organisaties' bepaald. Hieraan zijn prioriteiten toegekend. Het belangrijkste doel is om ondernemers te informeren en inspireren.

1. In 2030 heeft de gemeente in samenwerking met partners 80-100% van de bedrijven geïnformeerd over:
 - a. De (financiële) risico's als bedrijven niet overstappen naar een circulaire economie.
 - b. Provinciale- en rijkssubsidiemogelijkheden.
2. Leges aanpassen: korting bij circulaire initiatieven en leges afschaffen voor kleine verenigingen/initiatieven die aan de slag gaan met circulariteit.
3. In 2027 hebben alle bedrijventerreinen de kans gehad om personeel (inkopers, ontwerpers en management) deel te laten nemen aan een basis cursus circulaire economie.
4. Vanaf 2027 zijn er experts beschikbaar om mee te denken en tips te geven aan bedrijven.
5. Vanaf 2025 worden ondernemers twee keer per jaar geïnspireerd door praktische kennis van koplopers in de regio.

4.5 Inwoners en huishoudens

Visie: wat willen we bereiken?

Inwoners en huishoudens zijn een belangrijke doelgroep binnen de circulaire economie. Van huizen, voedsel en kleding tot mobieltjes, sportpullen en vakanties: voor vrijwel alles wat mensen doen, bezitten of gebruiken zijn grondstoffen nodig. In de lineaire economie komt er door gebruik en consumptie veel huishoudelijk afval vrij. De pijlen zijn gericht op zoveel mogelijk scheiden van recyclebare stromen, hiermee zorgt de gemeente ervoor dat grondstoffen niet verbrand worden. Hier gaat Losser mee verder. Het aandeel restafval per inwoner wil de gemeente in 2030 nog verder hebben teruggedrongen. Inwoners zijn zich bewuster van hun (rest)afval en zorgen ervoor dat deze stroom steeds minder wordt.

Daarnaast is voedselverspilling een belangrijk thema. Eén derde van het wereldwijd geproduceerde voedsel gaat verloren, zowel bij verwerking en opslag als bij de verbruikers¹⁵. Ook in Nederland wordt veel voedsel verspild; bij mensen thuis en bij bedrijven. Nederlanders eten bijvoorbeeld steeds meer en vaker sterk bewerkt voedsel, zoals snacks en magnetronmaaltijden, waardoor er bij bedrijven meer reststromen van eetbaar voedsel ontstaan. Losser vindt het belangrijk dat inwoners zich meer bewust worden van het soort voedsel dat ze eten en minder voedsel thuis gaan verspillen. Lokaal en seizoensgebonden producten zijn vaak duurzamer. Wanneer er wel etensresten overblijven worden deze beter gescheiden van restafval zodat dit goed verwerkt kan worden.

¹⁵ PBL <https://www.pbl.nl/nieuws/2016/aangrijpingspunten-voor-een-meer-circulaire-voedselketen>

Een ander significant punt in onze gemeente zijn luiers; hier bestaat een flink deel van ons restafval uit. Een kindje draagt gemiddeld 5 luiers per dag. Dat zijn zo'n 150 luiers per maand, goed voor 25 kilo afval. Wasbare luiers zijn beter voor het milieu dan wegwerpluiers omdat je minder afval veroorzaakt en minder CO2 uitstoot. Ook als je wassen meetelt hebben wasbare luiers minder impact op het milieu¹⁶. Daarom vindt de gemeente het belangrijk om (nieuwe) ouders te informeren over het gebruik van wasbare luiers.

Ook vindt de gemeente het essentieel om initiatieven die vanuit enthousiaste inwoners komen te ondersteunen. Inwoners kunnen van onderaf goed helpen bij het aanjagen van de transitie omdat zij beter weten wat er speelt, wat wel en niet werkt, en waar een behoefte is in een buurt of wijk. De gemeente Losser vindt het belangrijk om hier aandacht aan te geven, en dit aan te jagen.

Daarnaast wil Losser de komende jaren inzetten op het activeren van inwoners om te consuminderen. Wanneer er gekeken wordt naar de R-ladder, is te zien dat dit de hoogste stap is op de ladder. Na consuminderen staan ook repareren en opnieuw gebruiken op de ladder. Daarom geeft de gemeente ook aandacht aan een samenwerking tussen repaircafe's en kringlopen zodat er een circulair netwerk ontstaat dat voor inwoners goed zichtbaar en te bereiken is.

Omdat repareren en hergebruiken van producten de toekomst is, vindt Losser het belangrijk om de toekomstige generaties dit nu al bij te brengen. Samen met het onderwijs wil de gemeente kinderen en jongvolwassenen de mogelijkheid bieden om duurzamer en zelfredzamer te worden. Dit gebeurt door het overdragen van reparatiekennis en -kunde: hoe plak je een band? Hoe repareer je een gat in je broek? Vaardigheden die steeds minder jongeren hebben, maar die in de toekomst ervoor kunnen zorgen dat een grote berg afval voorkomen wordt.

Ten slotte is het voornamelijk van belang dat inwoners weten wat de circulaire economie betekent. Dat ze weten waarom de gemeente hiermee bezig is en waar zij zelf al makkelijk stappen kunnen zetten. Daarom vindt de gemeente Losser het belangrijk dat een groot deel van de inwoners bereikt en geïnformeerd wordt over de circulaire transitie in Losser.

Waar staan we nu?

De gemeente Losser heeft zich geconformeerd aan de doelstelling van het koersdocument Afvalloos Twente 2013, 50 kg restafval in 2030. De afname van de hoeveelheid restafval stagneert echter, en de laatste jaren blijft dit hangen op ca. 87 kg per inwoner per jaar. Daarnaast is er een sterke vervuiling van het PMD binnen de gemeente en komen ook in het GFT en oud papier stoffen voor. De komende jaren zijn aanvullende maatregelen nodig om tot een vermindering van het restafval en een kwaliteitsverbetering van onze grondstofstromen te komen. Om dit te bereiken wordt er in 2024 een Grondstoffenplan opgesteld.

Verder zijn er in de gemeente al een aantal stichtingen, organisaties en andere initiatieven die zich inzetten om inwoners te helpen om meer circulair te leven. Zo zijn er bijvoorbeeld 2 kringloopwinkels, 2 repaircafe's, deelfietsen, boerderijwinkels met lokale producten, kledingreparateurs, fietsenmakers, een voedselbos, mini-biebs en dealkasten.

Er zijn al initiatieven in Losser die bijdragen aan de circulaire transitie. Toch zijn er nog veel kansen om samen met partners en inwoners circulariteit nog beter op de kaart te zetten.

Kansen

Er zijn diverse projecten die opgezet kunnen worden binnen de gemeente die inwoners kunnen stimuleren om duurzamer om te gaan met grondstoffen. Hieronder worden een aantal voorbeelden genoemd die kunnen zorgen voor afvalvermindering, maar daarnaast ook verbinding tussen

¹⁶ Milieu Centraal <https://www.milieucentraal.nl/bewust-winkelen/uitgelichte-producten/luiers/>

inwoners stimuleert en eenzaamheid tegengaat. Een deel van deze voorbeeldprojecten zijn al in (kleine mate in) uitvoering binnen de gemeente.

Moestuin en voedselbos

Het opstarten van een voedselbos of moestuin kan op diverse manieren positief zijn voor de gemeente en haar inwoners.

1. Door lokaal voedsel te produceren worden kringlopen klein gehouden, en worden transportkosten van voedingsmiddelen verminderd. Dit vermindert de ecologische voetafdruk.
2. Door samen voedsel te telen kan er meer betrokkenheid ontstaan binnen de gemeente. Het project kan gezien worden als een sociaal programma. Mensen kunnen werkervaring opdoen en een deel van de opbrengst kan worden gebruikt door de voedselbank of door een project als Eetmee. Inwoners kunnen dan voor een dorpskern elke maand een maaltijd maken die gezamenlijk kan worden genoten. Op deze manier kunnen bijvoorbeeld ouderen hun netwerk vergroten en een gezonde maaltijd nuttigen.
3. Ook kan er voor gekozen worden om moestuinen ter beschikking te stellen aan de basisscholen binnen de gemeente. Moestuinen en voedselbossen bieden kansen voor educatie en bewustwording over duurzaamheid, voedselproductie en de waarde van lokale ecosystemen. Dit kan leiden tot een groter begrip en respect voor het milieu.
4. Voedselbossen en moestuinen kunnen bijdragen aan het behoud van biodiversiteit door een gevarieerde mix van bomen, struiken en andere planten te bevorderen. Dit helpt bij het behouden van gezonde ecosystemen. Door een verscheidenheid aan gewassen te kweken, wordt de afhankelijkheid van specifieke monoculturen verminderd. Monoculturen leiden vaak tot een grotere behoefte aan kunstmest en pesticiden, terwijl diversiteit natuurlijke plaagbestrijding en bodemgezondheid bevordert.
5. Door voedsel op lokaal niveau te produceren, worden gemeenschappen minder afhankelijk van externe voedingsbronnen. Dit vergroot veerkracht.

Repaircafé

Het opstarten van een repaircafé voor zowel gebruiksgoederen als voor textiel. Door het repareren van goederen belanden er minder spullen op de afvalhoop, en kopen minder mensen nieuwe spullen. Hierdoor worden er minder grondstoffen verspilt. Voor textiel kan er ook nog gekozen worden voor het geven van een (naai-)café waar mensen geholpen worden om eigen kleding op te knappen of te upcyclen, zodat het een tweede leven krijgt. Ook kan een deel van deze kleding verkocht worden via de kringloopwinkel of het (naai)café.

Speelgoedbank

Vaak hebben gezinnen veel speelgoed dat niet of nauwelijks meer wordt gebruikt. Een uitgelezen kans om een speelgoedbank op te starten. Dit geeft gezinnen de mogelijkheid om regelmatig speelgoed met elkaar uit te wisselen. Dit komt de ontwikkeling van kinderen ten goede en voorkomt dat speelgoed wordt weggegooid terwijl het nog steeds goed is om mee te spelen. Ook zou het een optie kunnen zijn om de speelgoedbank toegankelijk te maken voor gezinnen met een laag inkomen zodat ook deze kinderen mee kunnen doen en zich beter kunnen ontwikkelen.

Voedselkasten

Een ander initiatief dat opgestart kan worden zijn voedselkasten. Op diverse plekken binnen de gemeente zouden voedselkastjes geplaatst kunnen worden. Hier kunnen inwoners hun overgebleven voeding en houdbare producten met anderen delen, in plaats van weggooien. Zo kan voedselverspilling voorkomen worden. Ook apps als Too good to go, Sharednd en Thuisgekookt kunnen voedselverspilling tegengaan en een toevoeging zijn op de voedselkasten.

Kringloopbedrijven

Een andere manier om afval te voorkomen is door producten een tweede leven te geven door ze naar de kringloop te brengen. In de gemeente Losser zijn al een aantal kringloopwinkels aanwezig. Kringloopwinkels nemen gebruikte goederen in, zoals kleding, meubels, elektronica en boeken, en bieden deze te koop aan. Door herbruikbare items een tweede leven te geven, verminderen kringloopwinkels de behoefte aan nieuwe productie. Dit bevordert de levensduur van producten en vermindert de hoeveelheid afval die anders naar stortplaatsen zou gaan. Ze fungeren als belangrijke schakels in het streven naar een meer duurzame en circulaire consumptie.

Momenteel gaan er nog goede spullen naar het afvalbrengpunt in Losser. Losser gaat in gesprek met kringloopwinkels (en repaircafe's) over de plannen die de gemeente heeft voor het afvalbrengpunt en verkennen of er een samenwerking mogelijk is. Zo kan er samen gekeken worden of meer spullen een nieuw leven kunnen krijgen en verspilling van goede materialen voorkomen kan worden.

Kortingspasjes

Bij het uitvoeren van diverse projecten van de gemeente of inwoners en ondernemers, komen ook kansen voorbij voor gezinnen die weinig inkomen hebben. Bijvoorbeeld het afgeven van kortingspasjes door de gemeente Losser voor circulaire diensten of producten. Hierdoor kunnen minder bedeelde inwoners tegen een gereduceerd tarief toch gebruik maken van circulaire mogelijkheden.

Aandachtspunten

Betere scheiding

Er wordt nog veel grof huishoudelijk afval naar het afvalbrengpunt gebracht. Het regionaal beleid richt zich op een betere scheiding van grof huishoudelijk afval in stromen die hergebruikt kunnen worden. Dit is onderdeel van het nieuwe regionale koersdocument Afvalloos Twente. Losser werkt dit uit in een Grondstoffenplan (2024), en gaat hergebruik stimuleren door de samenwerking met de kringloopbedrijven en de repaircafe's te intensiveren.

Gedragsverandering

Daarnaast is gedrag, kennis en bewustwording een groot onderdeel van de circulaire transitie. Niet iedereen is op de hoogte van de principes van de circulaire economie en de voordelen ervan. Een gebrek aan kennis en bewustwording kan de acceptatie en implementatie van circulaire praktijken belemmeren. Vaak is er in de belevingssfeer van inwoners al wel aandacht voor de laatste treden van de R-ladder: hoe ga ik om met afval? Wat moet ik scheiden, en in welke bak moet wat? Terwijl wanneer de aandacht van inwoners bij stappen bovenaan de R-ladder ligt, heeft dit meer effect. Heb ik dit wel echt nodig, of kan de oude nog wel langer mee? Kan ik dit nog repareren of iemand anders er blij mee maken? Kan het repaircafe er nog iets mee? Vooral die laatste vragen zijn van belang. We zien dat het gebruik van repaircafe's en kringloopwinkels nog intensiever kan. Dit kan komen doordat:

- Er in de samenleving een nadruk ligt op consumeren, waarbij het kopen van nieuwe producten wordt gezien als een teken van welvaart en succes.
- Er onbekendheid is over het bestaan en de voordelen.
- Mensen snel en gemakkelijk producten willen afschaffen.
- Er een stigma heerst dat tweedehands producten van lagere kwaliteit zijn.

Wat de circulaire transitie lastig maakt is dat mensen vaak gewend zijn aan bepaalde manieren van handelen en consumeren. Het doorbreken van deze gewoontepatronen en het adopteren van nieuwe, meer circulaire gewoonten kan een uitdaging zijn.

Het is van belang om gelijk te werken aan kennisdeling en bewustwording, omdat gedragsverandering vaak moeizaam is en lang duurt.

Doelstellingen

Bovenstaande visie, kansen en aandachtspunten leiden tot de onderstaande doelstellingen die de gemeente Losser wil behalen. Het belangrijkste streven daarbij is het vergoten van kennis, het bijbrengen van de noodzaak van circulaire economie en hoe inwoners hieraan een bijdrage kunnen leveren.

1. Maximaal 50 kg restafval per persoon per jaar in 2030.
2. In 2030 gebruikt 10% van de (nieuwe) ouders wasbare luiers.
3. In 2030 is het aandeel voedsel in restafval met 10% verminderd.
4. In 2025 heeft Losser een circulair netwerk van repaircafe's en kringloopwinkels die onderling samenwerken.
5. In 2030 zijn er in elke kern inwonerinitiatieven die zich inzetten op het voorkomen van afval.
6. Vanaf 2026 biedt Losser alle bovenbouwklassen van Losserse basisscholen 1 reparatie workshop/les aan per jaar.
7. In 2030 heeft de gemeente Losser 75% inwoners bereikt over wat circulariteit is, waarom het belangrijk is, en hoe ze zelf een bijdrage kunnen leveren.

5. Borging in de organisatie

Het borgen van een beleidsstuk over circulaire economie binnen een gemeente is een belangrijk proces om ervoor te zorgen dat het beleid daadwerkelijk wordt geïmplementeerd en langdurige impact heeft. Dit doet de gemeente Losser op meerdere manieren.

Binnen de gemeente werkt men opgavegericht. Daarbij wordt team overstijgend gewerkt aan maatschappelijke vraagstukken en worden doelen gerealiseerd met en voor inwoners, ondernemers en organisaties. Zo ontstaat er samenhang tussen thema's, zodat Losser de juiste dingen in en voor de samenleving op het juiste moment mogelijk maakt. Circulaire economie is een thema dat ook domein overstijgend is. Daarom komt circulaire economie structureel terug bij overlegstructuren die om het opgavegericht werken heen zijn gebouwd.

Daarnaast doet de gemeente Losser aan integraal programmeren door middel van het MIP2.0 (Meerjarig Investerings Plan). Dit is een instrument waarbij toekomstige ruimtelijke projecten worden weggezet in de tijd, met daarbij een overzicht van de financiën. Tijdens het MIP proces wordt vaak de scope bepaald van projecten. Hierdoor is dit de uitgelezen kans om circulaire economie ook daar te laten landen.

Bovendien hebben de invalshoeken, die de basis vormen van dit beleidsstuk, vaak haakjes binnen één of twee ambtelijke teams van de organisatie. Omdat er van elk team ambtenaren betrokken zijn geweest bij het opstellen van dit beleidsdocument, is er altijd iemand op de hoogte van het beleid en de doelstellingen die hierin zijn opgenomen. Zij zullen daarnaast ambassadeurs/kennis-experts zijn binnen verschillende teams, en kunnen ervoor zorgen dat het gaat leven.

De verwachting is dat bovenstaande borging voldoende is om de circulaire transitie te starten.

Bijlage 1: afkortingen

In deze bijlage zijn afkortingen en hun betekenis vinden.

CE	Circulaire economie
GSA	Grondstof Stroom Analyse
(D)GWW	(Duurzaam) Grond- Weg- en Waterbouw
MIP	Meerjaren Investerings Plan
MVOI	Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen
PPLG	Het Provinciaal Programma Landelijk Gebied
RTA	Regionale Transitie Agenda
TCO	Total Cost of Ownership
UPV	Uitgebreide Producenten Verantwoordelijkheid
VANG	Het rijksbrede programma Van Afval naar Grondstof
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning